

Maahanmuuttajien akkulturaatioasenteiden yhteys psykkiseen hyvinvointiin

Heini Anniina Sommarhem
Helsingin yliopisto
Valtiotieteellinen tiedekunta
Sosiaalitieteiden laitos
Sosiaalipsykologia
Pro gradu -tutkielma
Toukokuu 2012

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty Valtiotieteellinen tiedekunta		Laitos – Institution – Department Sosiaalitieteiden laitos	
Tekijä – Författare – Author Sommarhem, Anniina			
Työn nimi – Arbetets titel – Title Maahanmuuttajien akkulturaatioasenteiden yhteys psyykkiseen hyvinvointiin			
Oppiaine – Läroämne – Subject Sosiaalipsykologia			
Työn laji – Arbetets art – Level Pro gradu -työ		Aika – Datum – Month and year Toukokuu 2012	
		Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages 55 sivua, 10 liitesivua	
Tiivistelmä – Referat – Abstract			
<p>Tutkielman teoreettisena taustana on John Berryn akkulturaatioteoria. Teorian mukaan maahanmuuttajien akkulturaatioasenteet muodostuvat sen pohjalta, kuinka he toisaalta suhtautuvat oman kulttuurinsa säilyttämiseen ja toisaalta kuinka läheiset suhteet he haluavat solmia valtaväestön edustajien kanssa. Myönteistä suhtautumista oman kulttuurin ylläpitämiseen sekä suhteiden luomiseen valtaväestön edustajien kanssa kutsutaan integraatioksi. Myönteistä suhtautumista valtaväestön edustajiin mutta kielteistä suhtautumista omaa kulttuuria kohtaan kutsutaan assimilaatioksi. Separaatioksi kutsuttu asenne syntyy myönteisestä asenteesta oman kulttuurin säilyttämistä kohtaan ja negatiivisesta suhtautumisesta kanssakäymiseen valtaväestön kanssa. Negatiivista suhtautumista sekä omaa kulttuuria että valtaväestön jäseniä kohtaan kutsutaan marginalisaatioksi. Näillä asenteilla on akkulturaatiokirjallisuudessa oletettu olevan vaikutusta yksilön psyykkiseen hyvinvointiin. Integraation on yleensä oletettu olevan yksilön kannalta paras ja marginalisaation vastaavasti huonoin vaihtoehto. Koska aiheesta ei kuitenkaan ollut olemassa pitkäaikaista tutkimusta, tässä pro gradu -tutkielmassa tarkasteltiin maahanmuuttajien akkulturaatioasenteiden yhteyttä heidän psyykkiseen hyvinvointiinsa.</p> <p>Psyykkistä hyvinvointia lähestyttiin akkulturaatiostressiksi kutsutun oireilun viitekehyksestä käsin. Koska akkulturaatiostressin tyypillisimpinä ilmenemismuotoina pidetään masentuneisuutta ja ahdistuneisuutta, kartoitettiin tutkielmassa maahanmuuttajien masennus- ja ahdistusoireiden määrää Hopkinsin stressioiremittarilla (HSCL 25).</p> <p>Tutkielman metodologisena pohjana oli kvantitatiivinen survey-tutkimus. Aineistona oli 8-vuoden pitkäaikaisaineisto, joka on kerätty Helsingin kaupungin tietokeskuksen ja Helsingin yliopiston sosiaalipsykologian laitoksen (nykyinen sosiaalitieteiden laitos/ sosiaalipsykologian oppiaine) toteuttamassa tutkimushankkeessa vuosina 1996–1997 ja 2004–2005. Hankkeessa kartoitettiin pääkaupunkiseudulla asuvien maahanmuuttajien akkulturaatioprosessin kannalta keskeisiä tekijöitä. Tutkimuksen otos oli 458 henkilöä seuraavista seitsemästä maahanmuuttajaryhmästä: venäläiset (n = 118), inkerinsuomalaiset (n = 81), virolaiset (n = 94), turkkilaiset (n = 50), vietnamilaiset (n = 42), arabit (n = 33) ja somalit (n = 40).</p> <p>Akkulturaatioasenteiden ja psyykkisen hyvinvoinnin väliltä löytyi kausaalista yhteyttä. Yhteys osoittautui liittyvän nimenomaan asenteissa tapahtuneisiin muutoksiin siten, että asenteiden muutokset olivat yhteydessä psyykkisen hyvinvoinnin muutoksiin. Osoittautui myös, että akkulturaatioasenteilla oli selkeämmät yhteydet masennusoireisiin kuin ahdistusoireisiin. Integraatioasennetta lukuun ottamatta muiden asenteiden voimistuminen liittyi masennusoireiden lisääntymiseen. Ahdistusoireiden kohdalla vastaava yhteys löytyi ainoastaan marginalisaatioasenteen kohdalta. Tämä voitaneen tulkita osoitukseksi marginalisaation erityisen kielteisestä vaikutuksesta vastaajien hyvinvointiin, jolloin akkulturaatiokirjallisuudessa usein esitetty ajatus marginalisaatiosta kaikkein epäsuotuisimpana akkulturaatioasenteena saa vahvistusta.</p> <p>Keskeisiä lähteitä olivat: Berry (1980), Berry & Kim (1988), Berry, Kim, Minde & Mok (1987), Jasinskaja-Lahti & Liebkind (1997), Perhoniemi & Jasinskaja-Lahti (2006) ja Tartakovsky (2002)</p>			
Avainsanat – Nyckelord – Keywords			
akkulturaatioasenteet akkulturaatiostressi maahanmuuttajat			

Sisällysluettelo

1. Johdanto	2
2. Teoreettinen tausta	4
2.1 Akkulturaatio ja akkulturaatioasenteet	4
2.2 Mitkä tekijät vaikuttavat akkulturaatioasenteisiin?	9
2.3 Akkulturaatiostressi ja psykologinen sopeutuminen	12
2.4 Akkulturaatioasenteiden ja hyvinvoinnin välinen yhteys	15
3. Tutkimuskysymykset ja hypoteesit	19
4. Menetelmät	20
4.1 Tutkimusaineisto ja aineiston keruumenetelmä	20
4.2 Käytetyt mittarit	24
4.2.1 Akkulturaatioasenteet	24
4.2.2 Psykkinen hyvinvointi	26
5. Tulokset	28
6. Tulosten pohdintaa	38
6.1 Tutkielman haasteita ja heikkouksia	42
Lähdeluettelo	47
Liitteet	

1. Johdanto

Maahanmuutto on muutaman viimeisen vuoden aikana noussut jälleen voimakkaasti esiin Suomessa käydyssä julkisessa keskustelussa. Yhtenä esimerkkinä aiheen ajankohtaisuudesta voitaneen pitää esimerkiksi sitä, että maahanmuuttokysymykset näyttelivät merkittävää roolia kevään 2011 eduskuntavaaleissa. Vaikka maahanmuutto puhuttaa yhä enenevässä määrin ja siihen liittyviä ilmiöitä tutkitaan suhteellisen vilkkaasti, tunnetaan silti monia maahanmuuttajien hyvinvointiin ja kotoutumiseen liittyviä ilmiöitä edelleen melko puutteellisesti. Jotta maahanmuuttajille suunnatut kotouttamistoimet olisi mahdollista suunnitella ja toteuttaa siten, että ne aidosti parantaisivat heidän hyvinvointiaan, tulisi olla riittävästi luotettavaa tutkimustietoa kotoutumisprosessiin keskeisesti vaikuttavista tekijöistä. Jos maahanmuuttajien sopeutumista ja hyvinvointia ei kyetä tukemaan mielekkäällä tavalla, se voi johtaa suureen määrään inhimillistä hätää, huolta ja niin psyykkistä kuin fyysistäkin pahoinvointia. Maahanmuuttajia vastaanottavien yhteiskuntien kannalta hyvällä ja toimivalla kotouttamisella voidaan ajatella olevan myös ryhmien välisiä myönteisiä suhteita edistäviä vaikutuksia. Vastaavasti jos kotouttaminen ja maahanmuuttajien integrointi laajempaan yhteiskuntaan epäonnistuu, voi tämä osaltaan synnyttää jännitteitä valtaväestön ja maahanmuuttajien välille.

Tarkastelen pro gradu -tutkielmassani sitä, millaisia yhteyksiä maahanmuuttajien akkulturaatioasenteilla on heidän psyykkiseen hyvinvointiinsa.

Akkulturaatioasenteiden ja hyvinvoinnin välistä suhdetta on tutkittu melko paljon useammankin tieteenalan piirissä, mutta tuloksia leimaa melkoinen ristiriitaisuus, käsitteellinen epätarkkuus ja pitkittäisanalyysien puuttuminen. Ongelmallista on erityisesti se, kuinka eri tavoin akkulturaatio ja akkulturaatioasenteet on eri tutkijoiden taholta määritelty, sekä se, kuinka hyvinvointi ymmärretään ja kuinka sitä mitataan. Koska aiheesta ei ole aikaisemmin julkaistu pitkittäistutkimuksia ja käytössäni on siihen soveltuva valmis aineisto, olen perehtynyt akkulturaatioasenteiden ja psyykkisen hyvinvoinnin välisen yhteyden tarkasteluun.

Tutkielmani on osa seurantatutkimusta, joka toteutettiin Helsingin yliopiston sosiaalipsykologian laitoksella (nykyinen sosiaalitieteiden laitos ja

sosiaalipsykologian oppiaine) vuosina 1996–1997 ja 2004–2005, ja jossa tarkasteltiin maahanmuuttajien kotoutumista Suomeen. Tämä pro gradu -tutkielma muodostaa kuitenkin itsenäisen kokonaisuuden eikä akkulturaatioasenteiden ja psyykkisen hyvinvoinnin välistä suhdetta ole aiemmin tarkasteltu tämän aineiston valossa. Tutkimusprojekti ja oma osuuteni projektin tutkimusavustajana on esitelty tarkemmin luvussa 4.1.

Ristiriitaisten tutkimustulosten ja monenkirjavien käsitteiden hetteikössä akkulturaatiotutkimus näyttäytyy melko haastavana. Tutkimusalaa motivoivat kuitenkin tieteellisen uteliaisuuden lisäksi ne käytännön seuraamukset, joita alan tutkimuksella voi olla. Neto (2002) muistuttaa, että mikäli tieteellinen tutkimus todella osoittaa tietynlaisen asennoitumisen olennaiseksi tekijäksi maahanmuuttajien psyykkisen hyvinvoinnin kannalta, tulisi sillä olla myös yhteiskunnallisia seuraamuksia. Valtioiden vähemmistöpolitiikkaa muokkaavien yhteiskunnallisten ja poliittisten instituutioiden tulisi olla tietoisia niin enemmistön kuin vähemmistönkin asenteiden merkityksistä.

2. Teoreettinen tausta

2.1 *Akkulturaatio ja akkulturaatioasenteet*

Akkulturaation tunnetuimmassa määritelmässä termin esitetään viittaavan kaikkiin niihin muutoksiin, jotka seuraavat kahden eri kulttuurin edustajien pitkäkestoisesta välittömästä keskinäisestä kontaktista (Redfield, Linton & Herskovits, 1936). Tämän kontaktin uskotaan aiheuttavan muutoksia joko vain toisessa tai molemmissa kulttuureissa. Käytännössä valta-asemassa oleva ryhmä kuitenkin yleensä dominoi toista (Berry, 2001; Bourhis, Moïse, Perreault & Senècal, 1997).

Ryhmiä tasolla akkulturaatioprosessi aiheuttaa usein muutoksia esimerkiksi sosiaalisissa rakenteissa, taloudessa ja poliittisissa organisaatioissa (Berry, 1990b). Akkulturaatio ei kuitenkaan ole ainoastaan ryhmätason ilmiö. Kahden tai useamman kulttuurin ollessa kontaktissa keskenään myös kulttuuriryhmien jäsenet, yksittäiset ihmiset, joutuvat akkulturaatioprosessin piiriin ja kokevat muutoksia. Tästä yksilötason akkulturaatiosta käytetään nimitystä psykologinen akkulturaatio (Graves, 1967). Psykologisessa akkulturaatioissa muutokset tapahtuvat yleensä yksilön käytöksessä, identiteetissä, arvoissa ja asenteissa. Olisikin hyvin olennaista erottaa ryhmätason akkulturaatio ja psykologinen akkulturaatio toisistaan, koska näissä on kyse eri tasoilla tapahtuvista muutoksista (Berry, 1990b). Akkulturaatiota käsittelevässä kirjallisuudessa ja tutkimuksessa valitettavasti eksplikoidaan kuitenkin vain harvoin, kumpaa ilmiötä tarkastellaan ja termillä akkulturaatio viitataan välillä ryhmätason analyysiin, ja välillä psykologisen akkulturaation tarkasteluun. Käsitteellisen tarkkuuden lisäksi alan haasteena onkin sekä yksilö- että ryhmätason tekijöiden huomioiminen akkulturaatiota ja siihen liittyviä ilmiöitä käsiteltäessä.

Alan kirjallisuudessa akkulturaatiota lähestytään usein joko prosessina tai prosessin vaiheena. Puhuttaessa prosessista ollaan yleensä kiinnostuneita niistä muutoksista, joita akkulturaatio saa aikaan niin yksilöissä kuin ryhmissäkin. Tarkasteltaessa akkulturaatiota prosessin vaiheena, keskitytään useimmiten tutkimaan akkulturaation tasoa tai määrää tietyllä hetkellä tarkastelemalla yksilön käyttäytymistä, tunteita ja asenteita kyseisenä ajankohtana. (Ward, 1996, 124.)

Nykyään sosiaalipsykologian piirissä tunnetuin akkulturaatioteoria lienee John W. Berryn (1980) muotoilema malli, jossa keskiössä ovat akkulturaatioasenteet ja niiden pohjalta syntyvät akkulturaatiostrategiat. Mallin keskeisenä ajatuksena on, että kaikki akkulturaatioprosessiin osalliset ryhmät ja yksilöt joutuvat ottamaan kantaa kahteen olennaiseen kysymykseen: ”Kuinka tärkeänä pidän alkuperäisen kulttuurini säilyttämistä?” ja ”Kuinka tärkeänä pidän sitä, että minulla on myönteisiä suhteita valtaväestön edustajien kanssa?”. Kysymyksillä pyritään siis kartoittamaan toisaalta oman kulttuurin säilyttämisen merkitystä ja toisaalta sitä, millaisessa vuorovaikutuksessa ryhmä tai yksilö haluaa olla valtaväestön jäsenten kanssa. Vastaukset näihin kysymyksiin asettuvat todellisessa elämässä jatkumolle hyvin myönteisestä hyvin kielteiseen, mutta teorian tasolla ne on selkeyden vuoksi pelkistetty dikotomisiksi ”kyllä”- ja ”ei” -vaihtoehdoiksi. (Berry, Kim, Power, Young & Bujaki, 1989.) Vastauksista edellä esitettyihin kysymyksiin syntyy alla kuvatun kaltainen nelikenttä, jonka kautta akkulturaatioasenteet voidaan hahmottaa.

		Onko oman kulttuurin säilyttäminen arvokasta ja tärkeää?	
		Kyllä	Ei
Onko tärkeää luoda positiivisia suhteita uuden kulttuurin piirissä?	Kyllä	Integraatio	Assimilaatio
	Ei	Separaatio	Marginalisaatio

Kuvio 1. Akkulturaatioasenteet Berryn (1980) mukaan.

Myönteistä suhtautumista sekä oman kulttuurin ylläpitämiseen että positiivisten suhteiden luomiseen valtaväestön edustajien kanssa kutsutaan integraatioksi. Integraatiota kannattava yksilö kokee tärkeäksi suuntautua aktiivisesti molempiin kulttuureihin ja luoda ja ylläpitää ihmissuhteita kummankin kulttuurin piirissä. Assimilaatioasennetta eli sulautumista edustaa puolestaan yksilö, joka kokee tärkeäksi suuntautua aktiivisesti vain valtaväestön suuntaan hyläten kokonaan oman

kulttuurinsa ja sen erityispiirteet. Separatioksi eli eristäytymiseksi kutsuttu asenne syntyy päinvastoin myönteisestä asenteesta oman kulttuurin säilyttämistä kohtaan ja negatiivisesta suhtautumisesta kanssakäymiseen valtaväestön kanssa. Separatio viittaa siis tilanteeseen, jossa vähemmistöryhmän jäsenet itse haluavat eristäytyä laajemmasta yhteisöstä. On tärkeää erottaa se segregatiosta, jossa enemmistö eristää ja sulkee vähemmistön pois muusta yhteiskunnasta (Berry & Kim, 1988). Tällä voidaan luonnollisesti olettaa olevan vähemmistön kannalta hyvinkin erilaisia vaikutuksia kuin omaehtoisella separatiolla. Nelikentän viimeistä lohkoa kutsutaan Marginalisaatioksi eli syrjäytymiseksi. Marginalisaation mukaisesti asennoituva yksilö suhtautuu kielteisesti sekä oman kulttuurin säilyttämiseen että suhteiden luomiseen valtaväestön jäsenten kanssa syrjäytyen näin helposti molempien kulttuurien piiristä. (Berry, 2001). Käytännössä marginalisoitunut yksilö on menettänyt oman kulttuurinsa olennaiset piirteet, mutta ei ole korvannut niitä siirtymällä valtaväestön kulttuurin piiriin. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, ettei marginalisoituneilla yksilöillä olisi lainkaan kulttuuria, mutta se saattaa olla hyvin jäsentymätöntä ja hajanaista eikä siten tue yksilöä ja hänen tarpeitaan akkulturaatioprosessin aikana. (Berry & Kim, 1988.) Bourhis ym. (1997) ovat myös ehdottaneet, että marginalisaation rinnalle mallin neljänteen lohkoon voitaisiin lisätä individualismi. He esittävät, etteivät kaikki tähän lohkoon sijoittuvat maahanmuuttajat välttämättä edusta Berryn (1980) kuvailemaa marginalisoitumista, vaan kyse voi olla myös aidosta individualismista, jota leimaa kiinnostuksen puute kaikkia ryhmäjäsenyyksiä kohtaan ja pyrkimys määritellä niin itsensä kuin toisetkin ennen kaikkea yksilöinä. Individualistisesti orientoituvat maahanmuuttajat eivät siis ole välttämättä kiinnostuneita sen enempää oman kulttuurinsa säilyttämisestä kuin valtakulttuuristakaan, vaan ennen kaikkea omien henkilökohtaisten tavoitteidensa saavuttamisesta (Bourhis, Barrette, El-Geledi & Schmidt, 2009). Rudmin ja Ahmadzadeh (2001) ovat puolestaan huomauttaneet, että välinpitämättömyys omaa kulttuurista taustaa ja valtaväestöä kohtaan, saattaa myös liittyä voimakkaaseen kiinnostukseen jotakin kolmatta kulttuuria, esimerkiksi jotain alakulttuuria, kohtaan. Näin ollen maahanmuuttajalla, joka Berryn (1980) luokittelussa tulkittaisiin marginalisoituneeksi, saattaa olla paljonkin sosiaalisia verkostoja ja tukea jonkin kolmannen kulttuurin piirissä.

Edellä esitetyssä jaottelussa tarkastellaan siis ainoastaan asenteita. Berryn (2005) mukaan maahanmuuttajien varsinaiset akkulturaatiostrategiat muodostuvat sekä heidän asenteistaan että käyttäytymisestään. Yksilöiden ja ryhmien varsinaista käyttäytymistä eli sitä, kuinka he käytännössä toimivat, on tärkeää tarkastella aina sekä käsitteellisesti että empiirisesti erillisenä kysymyksenä, sillä vaikka yksilöiden akkulturaatioasenteet ja käyttäytyminen näyttävät yleensä liittyvän toisiinsa, niiden väliltä löytyy vain harvoin täydellistä vastaavuutta. Asenteiden tasolla integraatiota kannattava maahanmuuttaja saattaa käytännössä toimia esimerkiksi separaation mukaisesti ja assimilaation positiivisimmin suhtautuva käytännössä marginalisoitua. Silloinkin kun yksilön asenteet ja käyttäytyminen ovat keskenään johdonmukaisia, ei pelkästä yhdenmukaisuudesta voida päätellä, kumpi on edeltänyt toista, asenteet vai käyttäytyminen. (Berry ym., 1989.)

Käytännössä tämä vaatimus asenteiden ja käyttäytymisen tarkastelemisesta erillisinä muuttujina toteutuu akkulturaatiokirjallisuudessa valitettavan vaihtelevasti. Näin ollen Berryn ja kumppaneiden (1989) jo 1980-luvulla esittämä haaste tutkia asenteiden ja käyttäytymisen välistä suhdetta akkulturaatiostrategioissa on edelleen tärkeä ja ajankohtainen kysymys. Pyrin käsillä olevassa pro gradu -tutkielmassani huomioimaan tämän rajaamalla tarkastelun yksinomaan maahanmuuttajien akkulturaatioasenteisiin. Sitä millainen yhteys niillä on esimerkiksi heidän käyttäytymiseensä, ei tämän työn puitteissa ole tarkoitus tutkia. En myöskään tarkastele maahanmuuttajien varsinaista akkulturaation astetta, eli sitä kuinka hyvin tai huonosti he ovat toisaalta onnistuneet ylläpitämään vanhaa kulttuuriaan ja toisaalta luoneet kontaktinsa suomalaisen yhteiskuntaan ja sopeutuneet suomalaiseen kulttuuriin. Tutkielmani kohteena ovat siis tietoiset asenteet, joita heillä on kahden kulttuurin kohtaamisesta tai joita he ainakin haluavat tutkimustilanteessa välittää ulospäin.

Berryn malliin liittyy kuitenkin myös ongelmia. Kun monikulttuurisuudesta ja maahanmuuttajien integraatiosta on useissa länsimaisissa yhteiskunnissa tullut julkista keskustelua voimakkaasti hallitseva diskurssi, taipumus vastata sosiaalisesti suotavalla tavalla saattaa tutkimuksissa vääristää maahanmuuttajien vastauksia integraation suuntaan. Tätä Berryn mallin integraatiovaihtoehdon normatiivisuutta on

kritisoitu lukuisissa yhteyksissä (mm. Jasinskaja-Lahti, Liebkind, Horenczyk & Schmitz, 2003). Tämä normatiivisuus selittänee miksi akkulturaatiokirjallisuudessa suurin osa maahanmuuttajista näyttäisi kannattavan integraatiota (mm. Berry, 1997; Berry, Phinney, Sam, & Vedder, 2006; van de Vijver, Helms-Lorenz, & Felzer, 1999; van Oudenhoven, Prins, & Buunk, 1998; Ward, Bochner & Furnham, 2001, 197). Kritiikin terävin kärki on kuitenkin kohdistunut malliin sisältyvään niin kutsuttuun ortogonaalisuuden problematiikkaan (mm. Bourhis ym., 1997). Muun muassa Liebkind (2001, 394–395) on esittänyt, ettei malli ole aidosti kaksiulotteinen, vaan sen molemmat ulottuvuudet olisi itse asiassa mahdollista esittää myös yksiulotteisella lineaarisella asteikolla. Tällöin integraatio asettuisi oman kulttuurin säilyttämisen ja täydellisen assimilaation välimaastoon. Berryn mallin toinen ulottuvuus, myönteiset kontaktit valtaväestön edustajien kanssa, kytkeytyisi tähän samaan asteikkoon siten, että toiseen ääripäähän eli täydelliseen assimilaatioon liittyisi myös tiiviit suhteet valtaväestöön ja vastaavasti toiseen ääripäähän eli oman kulttuurin säilyttämiseen liittyisi kontaktien välttäminen valtaväestön kanssa. Mallin käytössä on ollut myös asennemittaukseen liittyviä psykometrisiä ongelmia siten, että tutkimuksissa käytetyissä mittaristoissa on välillä ollut vaikeaa pitää mallin kahta eri ulottuvuutta kartoittavia mittareita selkeästi erillään toisistaan. (Mts. 394.) Lisäksi mallia on kritisoitu siitä, että se olisi liian staattinen (Martikainen, Sintonen & Pitkänen, 2006).

Edellä esitetyn kaltaisen kritiikin myötä mallin sisältöä ja lähtökohtia on haluttu uudistaa, ja Berryn luoman mallin pohjalta on myöhemmin syntynyt eri tutkijoiden toimesta kaksi hieman toisistaan poikkeavaa tapaa ymmärtää akkulturaatio. Berryn alkuperäisessä mallissa keskiössä ovat siis oman kulttuurin säilymisen lisäksi nimenomaan kontaktit enemmistöön. Bourhis ym. (1997) puolestaan loivat Berryn teorian pohjalta oman mallinsa, jossa he käyttävät samaa jaottelua marginalisaatioon, separaatioon, assimilaatioon ja integraatioon, mutta korvasivat nelikentän toisen ulottuvuuden, suhteet valtaväestöön, valtaväestön kulttuurin omaksumisella. Integroituneen yksilön on siis tämän mallin mukaan täytynyt omaksua myös valtaväestön kulttuuri. Toisessa mallissa Hutnik (1991) käyttää myös Berryn nelikenttää, mutta korvaa suhteet valtaväestöön identifioitumisella valtaväestöön. Tämä malli vaatii edellisiin verrattuna yksilöltä psykologisesti eniten. Omatakseen integraatioasenteen maahanmuuttajan tulee siis samanaikaisesti samaistua sekä

omaan ryhmäänsä että valtaväestöön. Nämä kolme toisistaan eroavaa mallia käsitteellistävät akkulturaation siis täysin eri tavoin. Erilainen käsitteellistäminen johtaa puolestaan erilaisiin luokitteluihin, ja siten mallit tuottavat myös hyvin erilaisia tutkimustuloksia (Snauwaert, Vambeselaere & Boen, 2003). Malleja käytetään kuitenkin hyvin kirjavasti läpi sosiaalipsykologisen akkulturaatiotutkimuksen ja lukijalle jää suuri vastuu erilaisia tutkimuksia vertaillessaan ja niiden tuloksia arvioidessaan. Tässä tutkielmassa pitäydyn Berryn alkuperäisessä mallissa ja tarkastelen akkulturaatioasenteita nimenomaan hänen teoriansa valossa.

2.2 Mitkä tekijät vaikuttavat akkulturaatioasenteisiin?

Vaikka Berryn (1980) teoria tarjoaa hyvän käsitteellisen lähtökohdan akkulturaatioasenteiden tarkastelulle, on toistaiseksi olemassa melko vähän tutkimusta, jossa pyritään osoittamaan akkulturaatioasenteiden muodostumiseen vaikuttavia tekijöitä (Phinney, Chavira & Williamson, 1992). Useat tutkijat ovat kuitenkin painottaneet erilaisten tilannetekijöiden kuten yhteiskunnassa vallitsevan monikulttuurisuuden ja ennakkoluuloisuuden sekä vallitsevien ideologioiden ja harjoitetun politiikan vaikutusta vähemmistöryhmien jäsenten akkulturaatioasenteisiin (esim. Berry, 1984; Jasinskaja-Lahti ym., 2003). On selvää, että esimerkiksi voimakkaasti assimilationistisessa yhteiskunnassa yksilöiden on halutessaankin vaikeampi integroitua tai separoitua, mikä varmasti muokkaa myös asenteita (Berry, 1984). Horenczyk (1996) ehdottaakin, että tarkemman kuvan saadaksemme meidän tulisi tarkastella maahanmuuttajien omien asenteiden lisäksi myös valtaväestön asenteita. Tarkasteltaessa sekä enemmistön että vähemmistön asenteiden muodostumista, tulisi kiinnittää huomiota akkulturaation kannalta keskeisiin piirteisiin molemmissa ryhmissä. Tätä näkemystä tukevat myös ne viimeaikaiset tutkimustulokset, jotka antavat viitteitä siitä, ettei liene mahdollista löytää yhteisiä tekijöitä kaikkien maahanmuuttajaryhmien jäsenten akkulturaatioasenteiden ennustamiseen (esim. Piontkowski, Florack, Hoelker & Obdržálek, 2000). Sen sijaan jokaisen eri kulttuuriryhmän jäsenten asenteiden ennustaminen vaatii juuri tuon ryhmän kannalta olennaisten piirteiden tarkastelemista. Asenteet saattavat esimerkiksi vaihdella eri etnisissä ryhmissä, joilla on erilaisia kokemuksia suhteessa valtakulttuuriin. Muun muassa monet Euroopasta Yhdysvaltoihin siirtyneet maahanmuuttajat, joiden ei ole tarvinnut kohdata

amerikkalaisessa yhteiskunnassa suuria esteitä ja raja-aitoja etnisen taustansa vuoksi, ovat halunneet assimiloitua (Alba & Chamlin, 1983). Samanaikaisesti toiset etniset ryhmät, kuten esimerkiksi afroamerikkalaiset voivat kannattaa separaatiota, koska kokevat asemansa amerikkalaisessa yhteiskunnassa varsin ulkopuoliseksi (Phinney ym., 1992). Myös ryhmän maahanmuuttohistorian voidaan ajatella vaikuttavan akkulturaatioasenteisiin. Williams ja Berry (1991) ovat esittäneet, että maahanmuuttajat, jotka ovat vapaaehtoisesti siirtyneet uuden kulttuurin piiriin, saattavat asennoitua siihen myönteisemmin ja ovat todennäköisemmin halukkaita hakeutumaan tiiviiseen osallisuuteen uudessa yhteiskunnassa. Tällaisten ryhmien jäsenet saattavat suosia assimilaation ja integraation kaltaisia akkulturaatioasenteita enemmän kuin sellaiset ryhmät, joiden jäsenillä ei ole ollut valinnanvaraa maahanmuuton suhteen.

Myös maahanmuuttajan sukupuolen on ajateltu vaikuttavan akkulturaatioasenteisiin. Esimerkiksi Liebkind (1994) havaitsi vietnamilaisia pakolaisia koskeneessa tutkimuksessaan akkulturaatioasenteissa valtakulttuuria kohtaan suurempia eroja sukupuolten kuin esimerkiksi sukupolvien välillä. Kyseisen tutkimuksen tulosten valossa vietnamilaiset pojat ja miehet suuntautuvat tyttöjä ja naisia aktiivisemmin suomalaisen kulttuurin piiriin. Toistaiseksi kysymys sukupuolen merkityksestä jää kuitenkin avoimeksi, sillä myös päinvastaisia tuloksia on esitetty. Myös Ouarassen ja van de Vijverin (2005) tutkimuksessa sukupuoli oli olennainen asenteisiin vaikuttava tekijä, mutta sukupuolen ja asenteiden välinen yhteys oli täysin päinvastainen kuin edellä mainitussa tutkimuksessa. Tämän tutkimuksen tulosten mukaan marokkolaiset maahanmuuttajanaiset suhtautuivat hollantilaiseen kulttuuriin marokkolaisia miehiä myönteisemmin. Kysymys mutkistuu entisestään, koska on olemassa myös sellaisia tutkimuksia (esimerkiksi Phinney ym., 1992), joissa sukupuolten väliltä ei ole löytynyt merkittäviä eroja akkulturaatioasenteissa. Jatkotutkimuksissa olisikin hyvin mielenkiintoista tarkastella kysymystä edelleen ja pyrkiä selvittämään, mistä tulosten ristiriitaisuus johtuu. Onko sukupuolella vaikutusta yksilön akkulturaatioasenteisiin ja jos on, onko asenteiden ja hyvinvoinnin välinen mahdollinen yhteys samansuuntainen molempien sukupuolten kohdalla?

Akkulturaatioasenteiden tutkimisen haastavuutta lisää osaltaan myös se, etteivät asenteet Berryn (1984) mukaan ole staattisia eivätkä pysyviä. Yhteiskunnassa voi vallita vaihtelua akkulturaatioasenteiden ja strategioiden suhteen sen myötä, että ryhmät tai yksilöt muuttavat asenteitaan. Asenteissa saattaa esiintyä myös ristiriitaisuutta yksilön tai ryhmän kannattaessa erilaisia strategioita eri elämänalueilla. On mahdollista, että yksilö voi esimerkiksi pyrkiä taloudelliseen assimilaatioon työelämässä, kielelliseen integraatioon kaksikielisyyden myötä sekä aviolliseen separaatioon siten, että avioliitto halutaan solmia nimenomaan oman etnisen ryhmän edustajan kanssa. (Berry, Poortinga, Segall & Dasen, 2002, 279.) Ouarassen ja van de Vijverin (2005) tutkimuksessa ilmeni viitteitä siitä, että maahanmuuttajat saattavat pitää tiukemmin kiinni omasta kulttuuristaan suhteessa henkilökohtaisiin elämänalueisiin ja vastaavasti suuntautua enemmän valtaväestön piiriin suhteessa julkisempiin elämänalueisiin. Myös useat muut tutkimukset tukevat ajatusta akkulturaatioasenteiden eriytyemisestä eri elämänalueilla (esim. Kwak & Berry, 2001). Tästä syystä maahanmuuttajien akkulturaatioasenteita kartoittavien mittareiden tulisikin kattaa mahdollisimman laajalti kaikki keskeiset elämänalueet.

Maahanmuuttajien asenteisiin vaikuttavat olennaisesti myös kyseessä olevan etnisen ryhmän asema ja koko yhteiskunnassa. Joillain maahanmuuttajaryhmillä saattaa olla muita paremmat mahdollisuudet ryhmän jäseniä suojaavien instituutioiden, kuten esimerkiksi omien päiväkotien ja koulujen, perustamiseen ja ylläpitämiseen. Tällaisten instituutioiden turvin on helpompi huolehtia ryhmän kielen, identiteetin ja kulttuurin säilymisestä, ja niiden olemassaoloa voidaan pitää edellytyksenä onnistuneen separaation toteuttamiselle (Berry, 1984). Van Oudenhoven, Prins, & Buunk (1998) huomauttavat, että on olemassa myös maahanmuuttajia, joilla ei ole juurikaan maanmiehiä uudessa kotimaassaan. Näiden maahanmuuttajien on käytännössä mahdotonta toteuttaa integraatiota tai separaatiota, koska heillä ei ole oman ryhmänsä jäseniä, joiden kanssa jakaa ja ylläpitää kulttuuriaan ja traditioitaan. Tämä voi olla raskasta erityisesti niille maahanmuuttajille, jotka mieluiten asennoituisivat integraation tai separaation mukaisesti. Toisaalta, jos tietyn etnisen ryhmän jäsenet pyrkivät voimakkaasti assimiloitumaan, yksittäisen maahanmuuttajan voi olla vaikeaa integroitua tai separoitua. Kun muita saman kulttuuripiirin jäseniä, jotka olisivat halukkaita ylläpitämään kulttuuriaan ja kieltään, ei ole, koko

separaatiovaihtoehto voi tulla käytännössä miltei mahdottomaksi. Vaikka vaihtoehdot akkulturaatioasenteiden suhteen ovat siis olemassa sekä yksilöille että ryhmille, on tärkeää huomata, etteivät yksilöiden ja ryhmien asenteet ja valinnat ole toisistaan riippumattomia, vaan kietoutuvat monin tavoin yhteen. Yksittäisen maahanmuuttajan asenteisiin vaikuttavat mm. kyseisen maahanmuuttajaryhmän asema yhteiskunnassa sekä ryhmän muiden jäsenten asenteet (Berry, 1984).

Akkulturaation määritelmän ydin on kahden kulttuurin edustajien kohtaamisessa ja siinä, millaisia vaikutuksia tällä kohtaamisella on kummankin ryhmän jäseniin. Maahanmuuttajien asenteita tutkittaessa tulisikin aina kiinnittää huomiota myös valtaväestön asennoitumiseen. Maahanmuuttajien, kuten muidenkaan väestöryhmien jäsenten, asenteet eivät synny sosiaalisessa ja poliittisessa tyhjiössä, vaan he ovat jatkuvasti yhteiskunnan enemmistön ja sen asenteiden ympäröiminä. Valtaväestön asenteet tulisi erityisesti ottaa huomioon tutkimuksissa, jotka perustuvat Berryn mallin pohjalta luotuihin malleihin. Tämä siksi, että Berryn teoria perustuu oletukselle maahanmuuttajien mahdollisuudesta valita mikä tahansa nelikentän neljästä vaihtoehdosta (Berry, 2001). Jos esimerkiksi suuri osa valtaväestöstä haluaisi maahanmuuttajien assimiloituvan, saattaa vaikkapa integraatio olla vaikeaa ellei jopa mahdotonta. Toisaalta jos valtaväestö ei salli kaikkien maahanmuuttajaryhmien jäsenten assimilaatioasenteita, assimiloitumaan pyrkivää maahanmuuttajaa saatetaan enemmistön taholta jatkuvasti yrittää ”palauttaa ruotuun” muistuttamalla häntä hänen erilaisuudestaan. Myös enemmistön asenteilla on siis merkitystä ja se tulisi tiedostaa myös sosiaalipsykologisessa akkulturaatiotutkimuksessa. Valitettavasti omassa tutkielmassani ei ole ollut mahdollista ulottaa tarkastelua valtaväestön jäsenten asenteisiin, vaan tutkimusaineisto on mahdollistanut ainoastaan maahanmuuttajien ja heidän asenteidensa tutkimisen. Jatkotutkimuksissa valtaväestön asennoitumisen liittäminen mukaan analyyseihin olisi toki kovin hyödyllistä ja kiinnostavaa.

2.3 Akkulturaatiostressi ja psykologinen sopeutuminen

Vähemmistöryhmien jäsenet kokevat usein akkulturaatioprosessin aikana vaikeuksia, jopa henkilökohtaisia kriisejä (Berry, 1990a). Sitä, miten yksilö sopeutuu akkulturaation aikana tapahtuviin muutoksiin ja esiin nousseisiin haasteisiin ja

vaikeuksiin, kutsutaan psykologiseksi sopeutumiseksi (Berry ym., 2002, 369–371). Psykkistä sopeutumista vaikeuttaa usein akkulturaatiostressiksi kutsuttu ilmiö (Berry, 1990b; 1991a; 1992; Berry & Kim, 1988; Berry, Kim, & Mok 1987). Nimensä mukaisesti termi viittaa sellaiseen stressiin, joka aiheutuu akkulturaatio-prosessiin liittyvistä stressitekijöistä. Leimallista akkulturaatiostressille on heikentynyt psyykkinen terveys, johon tyypillisesti liittyy hämmennystä omasta identiteetistä, vieraantuneisuuden tuntemuksia sekä psyykkisiä ja psykosomaattisia oireita. Tyypillisimpiä akkulturaatiostressin ilmenemismuotoja ovat kuitenkin juuri ahdistuneisuus ja masentuneisuus (Berry, 1990a). Berryn ym. (2002) mukaan ahdistus kumpuaa yksilön epävarmuudesta sen suhteen, kuinka uudessa yhteiskunnassa ja kulttuurissa tulisi elää. Masennus puolestaan liittyy tunteisiin oman kulttuurin ja tutun elämänpiirin menettämisestä (Berry, 1992). Akkulturaatiostressissä on siis kyse vain sellaisesta oireilusta, joka voidaan joko teoreettisesti tai empiirisesti liittää mielekkäällä tavalla akkulturaatioprosessiin.

On syytä muistaa, ettei akkulturaatiostressi ole välttämättä yksinomaan negatiivinen asia. Se voi olla myös positiivinen ja luova voima, joka motivoi ja stimuloi yksilöä parantaen hänen psykologista toimintakykyään (Berry & Kim, 1988). Berry ym. (1987) huomauttavatkin, että optimaalinen määrä akkulturaatiostressiä motivoi ja edesauttaa yksilöä reagoimaan tehokkaalla ja mielekkäällä tavalla uuteen ympäristöön. Stressitason ollessa liian matala tai toisaalta liian suuri saattaa mielekäs sopeutuminen uusiin elinoloihin estyä tai ainakin vaikeutua. On myös syytä muistaa, että vaikka psyykkiseen hyvinvointiin liittyviä ongelmia esiintyy usein akkulturaatioprosessin aikana, ne eivät suinkaan ole välttämätön seuraus kulttuurista toiseen siirtymisestä. Akkulturaatiokokemuksen myötä yksilön hyvinvointi voi myös parantua esimerkiksi siitä syystä, että toisin kuin kotimaassaan, maahanmuuttaja pääsee uudessa yhteiskunnassa terveydenhuollon piiriin (Sam & Berry, 1995).

Se millaisia hyvinvointiin liittyviä ongelmia akkulturaatioprosessin aikana mahdollisesti syntyy, riippuu lukuisista sekä yksilö- että ryhmätason piirteistä (Kagitcibasi & Berry, 1989). Eräs ryhmätason tekijä, jonka on lukuisissa tutkimuksissa huomattu vaikuttavan koetun akkulturaatiostressin määrään, on sukupuoli. Naisten on useissa kulttuurisissa konteksteissa havaittu kokevan

suurempaa akkulturaatiostressiä kuin miesten (esim. Chiun, Feldman & Rosenthal, 1992; Liebkind, Jasinskaja-Lahti & Solheim, 2004). Löydöstä on selitetty naisten sosiaalisen aseman suurella vaihtelulla eri kulttuureissa. Naiset joutuvat miehiä useammin sopeuttamaan ja muuttamaan omaa käytöstään uuden kulttuurin vaatimuksiin sopivammaksi, mikä saattaa asettaa heidät voimakkaampaan ristiriitaan vanhan kulttuuriperintönsä kanssa. (Moghaddam, Ditto & Taylor, 1990.) Maahanmuuttajanaisten on myös huomattu olevan miehiä useammin sosiaalisesti eristäytyneinä. Tämä johtunee siitä, että heidän on miehiä vaikeampi työllistyä ja heidän kielitaitonsa on usein niin heikko, etteivät he kykene aktiiviseen osallisuuteen uudessa yhteiskunnassa. (Ward ym., 2001, 93.) Näistä syistä johtuen sukupuolen vaikutus on tärkeää kontrolloida maahanmuuttajien psyykkistä stressiä tarkastelevissa analyyseissä.

Lukuisten tekijöiden on myös havaittu suojaavan yksilöä akkulturaatiostressiltä. Yksi olennaisimmista tällaisista tekijöistä on sosiaalinen tuki. Akkulturoituvaa yksilöä tukevien virallisten ja epävirallisten kulttuuristen ja sosiaalisten instituutioiden olemassaolo uudessa yhteiskunnassa suojaa stressiltä (Berry, 1990a). Tähän liittyen etnisen vähemmistöryhmän koon on lukuisissa tutkimuksissa havaittu olevan yhteydessä ryhmän jäsenten psyykkiseen hyvinvointiin. (esim. Liebkind, 1994) Yhteys on käänteinen siten, että suurempi etninen yhteisö ennakoii vähemmän mielenterveysongelmia ja vastaavasti pienempien yhteisöjen jäsenillä on havaittu enemmän ongelmia (Furnham & Bochner 1989, 93–94).

Akkulturaatiostressissä on kyse pitkälti samankaltaisista oireista, joista arkikielessä usein käytetään nimitystä kulttuurisokki. Kulttuurisokista puhuminen on kuitenkin hieman harhaanjohtavaa, sillä akkulturaatiostressi kumpuaa nimenomaan kahden kulttuurin kohtaamisesta eikä niinkään kummastakaan kulttuurista itsestään. Myös sanaan ”sokki” sisältyvän patologisen sävyn vuoksi termiä ei useinkaan käytetä tieteellisessä akkulturaatiotutkimuksessa. (Berry ym., 2002, 362.)

Tarkastelen tässä tutkielmassa maahanmuuttajien psykologista sopeutumista ahdistus- ja masennusoireiden avulla. Pyrin selvittämään miten ahdistus ja masennus liittyvät

tiettyjen akkulturaatioasenteiden kehittymiseen. Näin pro gradu -tutkielmani kiinnittyy myös akkulturaatiostressiä käsittelevään tutkimusperinteeseen.

2.4 Akkulturaatioasenteiden ja hyvinvoinnin välinen yhteys

Lukuisissa tutkimuksissa on havaittu yksilön akkulturaatioasenteiden ja henkisen hyvinvoinnin olevan yhteydessä toisiinsa (esim. Berry ym., 1987; Neto 2002; Ward & Kennedy, 1994; Ward & Rana-Deuba, 1999). Erityisesti Berryn mallin ääripäiden, integraation ja marginalisaation, mukaisten asenteiden on havaittu vaikuttavan yksilön henkiseen hyvinvointiin. Muihin akkulturaatioasenteisiin verrattuna integraatiota suosivien asenteiden on useissa tutkimuksissa (esim. Sam, 1994; Tartakovsky, 2002; Ward & Kennedy, 1994; Ward & Rana-Deuba, 1999) todettu olevan yhteydessä parempaan psyykkiseen hyvinvointiin. Tutkimuksissa, jotka tukevat väitettä integraation myönteisistä psykologisista vaikutuksista, on havaittu integroituneiden yksilöiden kokevan esimerkiksi lievempää akkulturaatiostressiä (Berry, 2005) ja nauttivan paremmasta itsetunnosta kuin muut maahanmuuttajat (esim. Phinney ym., 1992). Onkin esitetty, että osallisuus kahdessa kulttuurissa voi taata yksilölle mahdollisimman hyvän ja tukea antavan sosiokulttuurisen pohjan (Berry & Kim, 1988) sekä myönteisiä yhteenkuuluvaisuuden ja harmonian tuntemuksia suhteessa molempiin kulttuureihin (Tartakovsky, 2002).

Marginalisaation mukaisen asennoitumisen on puolestaan havaittu liittyvän kaikkein heikentyneimpään psyykkiseen hyvinvointiin (esim. Neto, 2002). Tämänsuuntaista oletusta voisivat mielestäni tukea myös ne aiemmat tutkimukset, joissa marginalisaation mukaisia asenteita ei ilmennyt lainkaan (esim. Stevens, Pels, Vollenbergh & Crijnen, 2004). Marginalisoitumiseen kiinteästi liittyvä syrjäytyminen ja väliinpuotoaminen molemmista kulttuureista saattaa johtaa siihen, ettei lomakekyselyihin ja muihin tutkimuksiin olla motivoituneita tai välttämättä edes kykeneviä osallistumaan. On kuitenkin tärkeää muistaa, että Berryn mallissa tarkastellaan nimenomaan asennoitumista, eikä sitä, kuinka asiat käytännössä sujuvat. Voisi olla mielekästä olettaa, että marginalisoituminen on useimmiten negatiivinen seuraus yksilön syrjäytymiselle molemmista kulttuureista, eikä niinkään toivottu asioiden tila. Marginalisoituneetkaan maahanmuuttajat eivät todennäköisesti haluaisi marginalisoitua, vaan saattavat asenteiden tasolla kokea jonkin muun vaihtoehdon huomattavasti myönteisemmäksi.

Berry ja Kim (1988) ovat epäilleet myös separaation ja assimilaation mukaisten asenteiden olevan yhteydessä heikompaan mielenterveyteen integraatioon verrattuna. Separation mukainen asennoituminen merkitsee halua kieltäytyä vuorovaikutuksesta valtaväestön jäsenten kanssa. Tällainen kontaktin aktiivinen vältteleminen ja vastustaminen on yksilölle psyykkisesti raskasta. Phinney ym. (1992) mukaan assimilaatio puolestaan on raskasta siihen liittyvän kulttuurin menettämisen mahdollisuuden vuoksi. Assimilaation mukaisesti asennoituva yksilöhän haluaa luopua kokonaan omasta kulttuuristaan ja sen ominaispiirteistä, jolloin kulttuurin välittämä side omaan menneisyyteen katkeaa. Assimilaatiota kannattava maahanmuuttaja voi joutua maksamaan asennoitumisestaan erityisen kalliin hinnan silloin, jos sulautuminen valtaväestöön ei syystä tai toisesta onnistukaan. Tällöin hän voi olla vaarassa marginalisoitua ja syrjäytyä molempien kulttuurien piiristä. Kuitenkin niille yksilöille, joiden jäsenyys vähemmistökulttuurissa ei ole selkeästi päällepäin näkyvää ja joille assimilaation toteuttaminen käytännössä on mahdollista, assimilaation mukaisella asenteella ei välttämättä ole aivan yhtä kielteisiä seuraamuksia (Mt.). Kaikki edellä sanottu ei kuitenkaan tarkoita sitä, että yksittäisen ihmisen psyykkistä hyvinvointia olisi mahdollista kokonaisuudessaan ennustaa hänen akkulturaatioasenteensa perusteella. Sen sijaan akkulturaatioasenteiden on perusteltua olettaa olevan yksi lukuisista henkiseen hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä (Berry & Kim, 1988).

Kysymys akkulturaatioasenteiden ja psyykkisen hyvinvoinnin välisestä yhteydestä ja yhteyden mahdollisesta suunnasta on kuitenkin edelleen kiistanalainen. Edellä käsiteltyjen tutkimusten lisäksi myös vastakkaisia tuloksia on esitetty. Muun muassa Kopic (2004) ja Jasinskaja-Lahti ym. (2003) havaitsivat tutkimuksissaan, etteivät maahanmuuttajien asenteet olleet yhteydessä heidän henkiseen hyvinvointiinsa. Kun merkitsevää yhteyttä asenteiden ja hyvinvoinnin väliltä ei ole löytynyt, tai se on ollut olemassa vain tiettyjen ryhmien kohdalla, on kiinnostavaa pohtia mistä se johtuu. Esimerkiksi Kopic (2004) havaitsi tutkimuksessaan yhteyden joidenkin maahanmuuttajaryhmien kohdalla, kun taas toisten ryhmien kohdalla vastaavaa yhteyttä ei löytynyt. Kopic (2004) arvioi erojen johtuvan mm. maahanmuuttajaryhmien erilaisesta historiasta ja etnisen yhteisön koosta kyseisessä yhteiskunnassa. Tällaiset tulokset tuntuvat mielekkäiltä myös siksi, että yksilön

mielenterveydentilan voidaan olettaa vaihtelevan itse asenteiden lisäksi myös sen mukaan, kuinka yhdenmukaista yksilön asennoituminen on hänen ryhmänsä muiden jäsenten kanssa. Berry ja Kim (1988) ovat esittäneet, että yksilön akkulturaatiostressiä saattaa lisätä se, jos hänen akkulturaatiotavoitteensa ovat ristiriidassa hänen etnisen ryhmänsä muiden jäsenten tavoitteiden kanssa. Esimerkiksi yksilö, joka pyrkii separoitumaan, vaikka suurin osa hänen ryhmästään assimiloituu, voi kärsiä huonosta mielenterveydestä. Jasinskaja-Lahden ym. (2003) tutkimuksessa puolestaan ilmeni, että akkulturaatioasenteilla oli merkitsevä yhteys koettuun stressiin vain yhdellä kolmesta tutkitusta maahanmuuttajaryhmästä. Itse asenteita olennaisempaa näytti tämän tutkimuksen valossa olevan se, kuinka yhtenäisiä maahanmuuttajien asenteet olivat valtaväestön asennoitumisen kanssa. Maahanmuuttajat, joiden akkulturaatioasenteet olivat ristiriidassa valtaväestön asenteiden kanssa, kokivat joko enemmän syrjintää tai psyykkistä stressiä kuin muut maahanmuuttajat. Tämä ajatus on saanut tukea myös muista tutkimuksista, joissa maahanmuuttajien on havaittu kärsivän huonommasta psykologisesta hyvinvoinnista, jos heidän akkulturaatioasenteensa poikkeavat valtaväestön tai oman etnisen ryhmän muiden jäsenten asenteista (Kurman, Eshel & Sbeit, 2005). Hankalimmassa tilanteessa ovat todennäköisesti ne maahanmuuttajat, joiden asenteet ovat ristiriidassa sekä oman etnisen ryhmän että valtaväestön asenteiden kanssa. On myös huomion arvoista, että yksilön asenteet saattavat olla ristiriidassa jonkin hänelle erityisen tärkeän viiteryhmän muiden jäsenten kanssa. Eräs tällainen keskeinen viiteryhmä on perhe. Mm. Santisteban ja Mitrani (2003) huomauttavat, että ristiriitaiset asenteet voivat uhata perheen sisäisiä suhteita ja sen myötä nakertaa perheenjäsenten henkistä hyvinvointia. Tämä voi olla merkittävä uhka maahanmuuttajan psyykkisen hyvinvoinnin kannalta, sillä kuten Alitolppa-Niitamo (2002) toteaa, perhe ja siltä saatu tuki voidaan nähdä hyvin keskeisenä tekijänä maahanmuuttokokemukseen liittyvistä haasteista selviytymisessä. Onkin olennaista ymmärtää, että koska kaikki ryhmät ja yksilöt eivät suhtaudu akkulturaatioon samalla tavoin, akkulturaatioasenteiden ja mielenterveyden välinen yhteys ei voi olla riippumatta tästä vaihtelusta (Berry & Kim, 1988).

Myös kysymys asenteiden ja psyykkisen hyvinvoinnin välisen yhteyden suunnasta on kiistanalainen. Akkulturaatioasenteiden mahdollista yhteyttä maahanmuuttajien

hyvinvointiin on perinteisesti tutkittu siten, että asenteiden on ajateltu vaikuttavan hyvinvointiin eikä päinvastoin. Viimeaikoina on kuitenkin kuultu myös toisenlaisia näkemyksiä. Tartakovsky (2002) tutki venäläisiä juutalaisia, jotka suunnittelivat muuttavansa pysyviksi asukkaiksi Israeliin. Näiden potentiaalisten maahanmuuttajien akkulturaatioasenteita tutkiessaan Tartakovsky havaitsi marginalisaation mukaisten asenteiden olevan yhteydessä psyykkiseen stressiin ja vieraantuneisuuden tuntemuksiin. Koska tutkimus toteutettiin vastaajien kotimaassa ennen mahdollista maastamuuttoa, Tartakovsky päätyi esittämään, että hyvinvoinnin ja akkulturaatioasenteiden välinen yhteys voisi myös olla käänteinen siten, että huonompi psyykkinen hyvinvointi olisikin syy tietynlaisille akkulturaatioasenteille eikä niinkään niiden seurausta. Pohjaten Obergin (1960) 60-luvulla muotoilemaan kulttuurisokin teoriaan Tartakovsky (2002) myös esittää, että maahanmuuttajien akkulturaatioasenteissa ja psyykkisessä hyvinvoinnissa tapahtuu tyypillisesti tiettyjä muutoksia maahanmuuttoprosessin aikana. Nämä muutokset ovat Obergin (1960) teorian mukaan sen suuntaisia, että maahanmuuton alussa maahanmuuttajat ovat tyypillisesti melko integraatiomyönteisiä, mutta ajan kuluessa integraatiohalukkuus saattaa ainakin väliaikaisesti laskea. Nämä Tartakovskyn tulokset ja pohdinta herättävät kysymyksen siitä, voisiko nimenomaan muutos akkulturaatioasenteissa olla yhteydessä muutokseen psyykkisessä hyvinvoinnissa.

3. Tutkimuskysymykset ja hypoteesit

Tarkastelen tässä pro gradu -tutkielmassani maahanmuuttajien akkulturaatioasenteiden ja psyykkisen hyvinvoinnin välistä suhdetta niin kutsutun akkulturaatiostressin viitekehyksestä käsin.

Berryn akkulturaatioasenteita koskevaan teoriaan ja edellä esiteltyyn aikaisempaan tutkimukseen pohjaten ensimmäinen tutkimushypoteesini (H1) on, että akkulturaatioasenteet ja henkinen hyvinvointi ovat yhteydessä toisiinsa niin, että integraatiota suosivien maahanmuuttajien psyykkinen hyvinvointi on parempi kuin muita, erityisesti marginalisaatioasenteita suosivien maahanmuuttajien psyykkinen hyvinvointi. Marginalisaation osalta tätä hypoteesia tutkitaan vain, mikäli aineistosta löytyy tarpeeksi marginalisaatioasennetta omaavia vastaajia. Tämä johtuu siitä, että aiemmissa tutkimuksissa on löydetty vain hyvin vähän marginalisaatioon viittaavia asenteita. Yhtenä syynä tähän on esitetty se, että marginalisaatioon voimakkaasti liittyvä syrjäytyminen saattaa johtaa siihen, ettei tämän kaltaisiin lomakekyselyihin olla motivoituneita tai välttämättä edes kykeneviä vastaamaan. Näin ollen varaudun siihen, että marginalisaatioasennetta saattaa esiintyä tässäkin aineistossa vain hyvin vähän.

Toisena tutkimushypoteesinani (H2) oletan, että maahanmuuttajien asenteissa akkulturaatioprosessin aikana tapahtuvat muutokset ennustavat heidän psyykkisen sopeutumisensa kulkua. Oletan, että integraatioasenteen heikentyminen ennustaa masennus- ja ahdistusoireiden määrän lisääntymistä ja sen voimistuminen masennus- ja ahdistusoireiden määrän laskua. Oletan myös, että sekä assimilaation, separaation että erityisesti marginalisaation mukaisten asenteiden lasku ennustaa masennus- ja ahdistusoireiden määrän laskua ja vastaavasti näiden asenteiden voimistuminen masennus- ja ahdistusoireiden määrän kasvua. Varsinkin marginalisaatioasenteen voimistumisen olettaisin selvästi lisäävän masennus- ja ahdistusoireita.

4. Menetelmät

4.1 *Tutkimusaineisto ja aineiston keruumenetelmä*

Tutkielmani metodologisena pohjana on kvantitatiivinen survey-tutkimus. Aineistonani on 8-vuoden pitkittäisaineisto, jossa on kartoitettu maahanmuuttajien akkulturaatioprosessin kannalta keskeisiä tekijöitä. Aineiston taustalla on vuosina 1996–1997 sekä vuosina 2004–2005 Helsingin kaupungin tietokeskuksen ja Helsingin yliopiston sosiaalipsykologian laitoksen (nykyinen sosiaalitieteiden laitos /sosiaalipsykologian oppiaine) yhteistyössä toteuttama maahanmuuttajien kotoutumista käsittelevä tutkimushanke. Hankkeen ensimmäisestä vaiheesta vastasi professori Karmela Liebkindin johdolla tutkimusryhmä, jossa silloinen psykologian maisteri Inga Jasinskaja-Lahti toimi tutkijana. Itse osallistuin hankkeen toiseen vaiheeseen vuonna 2004–2005 työskentelemällä tutkimusryhmän tutkimusavustajana 1.9.2004–16.1.2005. Tutkimuksen johtajana toimi tuolloin dosentti Inga Jasinskaja-Lahti ja hankkeen tutkijana psykologian maisteri Riku Perhoniemi. Tehtäviini tutkimusavustajana kuului mm. vuonna 1996–1997 suoritettuun tutkimukseen osallistuneiden maahanmuuttajien yhteystietojen hankkiminen seurantavaihetta varten, kyselylomakkeen laatimiseen osallistuminen ja lomakkeen käännättäminen, kyselyaineiston keruu, aineiston koodaaminen ja sen yhdistäminen tutkimuksen ensimmäisen vaiheen aineistoon. Tutkimusaineiston pohjalta on syntynyt kaksi maahanmuuttajien kotoutumista tarkastelevaa julkaisua. Näistä ensimmäinen, ”Maahanmuuttajien sopeutuminen pääkaupunkiseudulla” (Jasinskaja-Lahti & Liebkind, 1997) perustuu vuonna 1996–1997 kerättyyn aineistoon. Toinen, ”Maahanmuuttajien kotoutuminen pääkaupunkiseudulla” (Perhoniemi & Jasinskaja-Lahti, 2006), pohjautuu puolestaan sekä vuosina 1996–1997 että vuosina 2004–2005 koottuihin aineistoihin. Näissä tutkimuksissa on kartoitettu maahanmuuttajien sopeutumista Suomeen tarkastelemalla mm. maahanmuuttajien syrjäntäkokemuksia ja psyykkistä hyvinvointia. Aineiston pohjalta ei kuitenkaan ole koskaan aikaisemmin tutkittu akkulturaatioasenteiden ja psyykkisen hyvinvoinnin välistä suhdetta, joten tässä pro gradu -tutkielmassani esitetyt analyysit eivät perustu mihinkään aineistosta aiemmin julkaistuihin tuloksiin.

Vuonna 1996–1997 suoritettussa ensimmäisessä tutkimusvaiheessa tutkimuksen perusjoukko koostui kaikista vuosina 1961–1976 syntyneistä pääkaupunkiseudun suurimpien maahanmuuttajaryhmien edustajista. Tästä joukosta poimittiin vuoden 1996 väestörekisteritietojen pohjalta 3286 henkilön systemaattinen otos, jolle postitettiin tutkimuksen kyselylomake. Heistä 1146 henkilöä palautti tuolloin täytetyn tutkimuslomakkeen. Vastaajat jakautuivat tässä tutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa etniseltä taustaltaan seuraavasti: venäläistaustaisia (n 296), taustaltaan inkerinsuomalaisia (n 172), virolaistaustaisia (n 221), taustaltaan arabeja (n 123), vietnamilaistaustaisia (n 109), turkkilaistaustaisia (n 129) ja somalialaistaustaisia (n 96). Arabeiksi luokiteltu ryhmä sisälsi äidinkielenään arabiaa puhuvia vastaajia Algeriasta, Egyptistä, Irakista, Jordaniasta, Libanonista, Libyasta, Marokosta, Tunisiasta ja Syyriasta. Kaikki tutkimushenkilöt olivat ensimmäisen sukupolven maahanmuuttajia ja asuivat pääkaupunkiseudulla eli Helsingissä, Espoossa Vantaalla tai Kauniaisissa. Heistä 52 % oli naisia ja 48 % miehiä, joten sukupuolijakauma oli melko tasainen.

Välttääkseni pitkiä ja hieman kömpelöiltä kuulostavia ilmaisuja kuten esimerkiksi "etniseltä taustaltaan venäläinen" viittaan jatkossa eri maahanmuuttajaryhmiin yksinkertaisesti joko ryhmän jäsenten etnisen taustan (venäläiset) tai kielen (arabit) mukaan. Kyseiset ilmaukset kuvastavat tekstissäni siis ainoastaan maahanmuuttajien etnistä tai kulttuurista taustaa, eivätkä viittaa heidän nykyiseen kansalaisuuteensa.

Vuonna 2004–2005 toteutetussa seurantavaiheessa otos luonnollisesti pieneni ensimmäiseen mittaukseen verrattuna. Osa edelliseen tutkimukseen osallistuneista oli muuttanut pois maasta, muutama oli menehtynyt ja joidenkin kohdalla väestörekisterin tiedot olivat niin puutteellisia, ettei kyseisiä ihmisiä kyetty tavoittamaan. Jatkotutkimusta varten tavoitettiin 898 tutkimuksen ensimmäiseen vaiheeseen osallistunutta maahanmuuttajaa, joista 505 henkilöä palautti täytetyn kyselylomakkeen jatkotutkimusvaiheessa. Näiden vastausten joukossa oli kuitenkin myös sellaisia vastaajia, joita ei syystä tai toisesta voitu sisällyttää tutkimukseen. Tällaisissa tapauksissa oli lähinnä kysymys siitä, että varsinaisen tutkimushenkilön sijaan joku toinen perheenjäsen oli täyttänyt kyselylomakkeen tai lomakkeesta puuttui tutkimuksen kannalta olennaisia tunnistetietoja. Kun tällaiset lomakkeet oli karsittu

pois, jäi tutkimuksen lopulliseksi otokseksi 458 henkilöä. Vastaajamäärä jakautui tässä tutkimuksen toisessa vaiheessa siten, että vastanneissa oli 118 venäläistä, 81 inkerinsuomalaista, 94 virolaista, 50 turkkilaista, 42 vietnamlaista, 33 arabia ja 40 somalia. Kuten edellä esitetystä käy selkeästi ilmi, eivät eri etniset ryhmät olleet tasaisesti edustettuina tutkimuksessa. Tämä aiheuttaisi luonnollisesti suuria ongelmia jos aineiston pohjalta olisi tarkoitus tehdä ryhmäkohtaisia vertailuja. Koska tutkimuksen kohteena ovat kuitenkin maahanmuuttajat yleensä, ryhmien kokoerojen ei pitäisi olla ongelma tehtäviä analyysejä silmällä pitäen. Lisäksi erot ryhmien koossa heijastelevat todellisia eroja eri maahanmuuttajaryhmien koossa Suomessa.

Lopullisen seuranta-aineiston sukupuolijakauma oli suhteellisen tasainen siten, että naisia oli 59 % ja miehiä 41 % vastaajista. Eri maahanmuuttajaryhmien sisällä sukupuolijakaumissa oli suuriakin eroja, mutta koska erot olivat molempien mittauskertojen kohdalla samansuuntaisia kuin näiden ryhmien sukupuolijakaumien todelliset erot Suomessa (Tilastokeskus 1997; 2005), ei tästä pitäisi olla haittaa käsillä olevan tutkielman kannalta.

Kuten tämän luvun alussa kuvasin, ovat Perhoniemi ja Jasinskaja-Lahti (2006) julkaisseet tämän saman pitkittäisaineiston pohjalta maahanmuuttajien kotoutumista käsittelevän tutkimuksen. Tuon tutkimuksen puitteissa Perhoniemi on tehnyt aineistolle sen mahdollista valikoituneisuutta kartoittavan katoanalyysin. Vaikka tuossa tutkimuksessa ei tarkasteltukaan maahanmuuttajien akkulturaatioasenteiden ja psyykkisen hyvinvoinnin välistä suhdetta, on itse aineisto täysin sama, joten tehdyn katoanalyysin tuloksia on mahdollista ja mielekästä hyödyntää tässä tutkielmassani.

Kun pitkittäisaineistossa mukana olevia maahanmuuttajia verrattiin niihin, jotka osallistuivat ainoastaan tutkimuksen ensimmäiseen vaiheeseen, havaittiin, etteivät nämä kaksi ryhmää eronneet toisistaan tilastollisesti merkitsevällä tavalla iän, Suomessa asutun ajan, koulutustason, suomen kielen taidon, integraatio-, assimilaatio- ja separaatioasenteiden voimakkuuden, henkisen hyvinvoinnin, suomalaisiin viranomaisiin kohdistuvan luottamuksen tai suomalaisen tai etnisen identiteetin osalta. Ryhmät sen sijaan poikkesivat toisistaan tilastollisesti merkitsevällä tavalla marginalisaatioasenteiden voimakkuuden, oman äidinkielen

taidon sekä perhearvojen suhteen. Seurantakyselyyn osallistuneilla maahanmuuttajilla oli hieman parempi oman äidinkielen taito, heidän marginalisaatioasenteensa olivat vähän vastaamatta jättäneitä matalampia ja heidän perhearvonsa olivat hieman vapaamielisempiä. (Perhoniemi & Jasinskaja-Lahti 2006, 45)

Tarkastellessaan ryhmien sukupuolijakaumia ja työllisyystilannetta Perhoniemi ja Jasinskaja-Lahti (2006, 45) havaitsivat, että naiset olivat osallistuneet seurantakyselyyn miehiä useammin. Vuosina 1996-1997 kokopäivätyössä olleet maahanmuuttajat olivat puolestaan osallistuneet seurantatutkimukseen tuolloin työttömänä olleita ahkerammin. Vaikka ryhmät eroavat toisistaan hieman edellä kuvattujen tekijöiden suhteen, esittävät Perhoniemi ja Jasinskaja-Lahti (2006, 45) pitkittäistutkimukseen osallistujien edustavan melko hyvin ensimmäiseen vaiheeseen osallistuneita maahanmuuttajia. Kokoavasti voidaankin todeta, että aineisto soveltuu myös minun valitsemieni tutkimuskysymyksiä tarkasteluun.

Seurantatutkimuksen molemmat vaiheet toteutettiin perinteisenä postikyselynä. Tutkimustulosten luotettavuuden ja mahdollisimman hyvän vastausprosentin saavuttamiseksi kyselylomakkeet oli molemmilla tutkimuskerroilla käännetty kaikille kuudelle kielelle. Näin ollen kukin tutkimushenkilö sai lomakkeen sekä suomeksi että omalla äidinkielellään ja saattoi siten valita, kummalla kielellä halusi vastata. Tutkimuksen toisessa vaiheessa vastausprosenttia pyrittiin nostamaan myös muilla keinoilla. Pienimpien vastaajaryhmien kohdalla (vietnamilaiset, turkkilaiset, arabit ja somalit) onnistuttiin puhelinalvelusta saamaan 174 tutkimushenkilön puhelinnumerot, jolloin heihin voitiin olla yhteydessä puhelimitse ja heitä oli mahdollista motivoida henkilökohtaisesti osallistumaan kyselyyn. Puhelut toteutettiin siten, että projektissa tutkijana toiminut Riku Perhoniemi oli yhteydessä miespuolisiin tutkimushenkilöihin ja itse olin yhteydessä naispuolisiin tutkimushenkilöihin. Koska somalit muodostivat tutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa kaikkein pienimmän vastaajaryhmän, pyrittiin erityisesti heidän vastausprosenttinsa saamaan mahdollisimman korkeaksi tutkimuksen seurantavaiheessa. Vastausprosenttia yritettiin nostaa mm. siten, että pääkaupunkiseudulla toimiva somaliankielinen Radioasema Warsan kertoi lähetyksissään tekeillä olevasta tutkimuksesta ja tutkimusryhmän somalialaistaustainen jäsen oli henkilökohtaisesti yhteydessä

vastaamatta jättäneisiin tutkimushenkilöihin. Hän kertoi heille tutkimuksen merkityksestä ja tarjosi tarvittaessa apua lomakkeen täyttämässä. Varmasti ainakin osaksi edellä kuvattujen toimien ansiosta seuranta-aineiston lopullinen otos on varsin kattava ja 51 % vastausprosenttia voitaneen pitää maahanmuuttajatutkimuksessa hyvänä.

4.2 Käytetyt mittarit

Seurantatutkimuksen molemmilla mittauskerroilla käytettiin samoja akkulturaatioasenteiden ja psyykkisen hyvinvoinnin mittareita tulosten vertailtavuuden mahdollistamiseksi. Mittarit on laadittu kansainväliseen ICSEY-tutkimukseen (International Comparative Study of Ethnocultural Youth) kehitettyjen suomenkielisten mittareiden pohjalta¹.

4.2.1 Akkulturaatioasenteet

Maahanmuuttajien akkulturaatioasenteita tutkittiin Berryn ym. (1989) luoman 16 kysymystä sisältävän mittarin avulla (liite 1). Mittarilla kartoitettiin maahanmuuttajien akkulturaatioasenteita (integraatio, assimilaatio, separaatio, marginalisaatio) suhteessa neljään eri elämänalueeseen jotka olivat kulttuuriperinteet, kieli, sosiaalinen toiminta ja ystävyysuhteet. Tutkimushenkilöt arvioivat viisiportaisella likert-asteikolla 1:stä (”täysin eri mieltä”) 5:een (”täysin samaa mieltä”) kuinka lähellä esitetyt väittämät olivat heidän omia näkemyksiään. Mittari sisälsi esimerkiksi seuraavat väittämät: ”Mielestäni venäläisten pitäisi sopeutua Suomessa suomalaisiin tapoihin ja luopua omista perinteistään” (kulttuuriperinteet, assimilaatio), ”Osallistun mieluiten tilaisuuksiin, joissa on vain venäläisiä” (sosiaalinen toiminta, separaatio), ”Minulle on tärkeää osata hyvin sekä suomea että venäjää” (kieli, integraatio) ja ”En halua sen kummemmin suomalaisia kuin venäläisiäkään ystäviä” (ystävyyssuhteet, marginalisaatio). Edellä esitetyt väittämät ovat venäläisille tutkimushenkilöille lähetystä lomakkeesta. Mittarin sisältämiä

¹ ICSEY tutkimuksesta vastasi kansainvälinen tutkijaryhmä johon kuului John Berry ja Kyungwa Kwak (Kanada), Karmela Liebkind (Suomi), Jean Phinney (USA), Colette Sabatier (Ranska), David L. Sam (Norja) sekä Charles Westin ja Erkki Virta (Ruotsi).

väittämiä oli kielellisesti sopeutettu siten, että kullekin maahanmuuttajaryhmälle lähetetyissä lomakkeissa väittämät koskivat juuri kyseisten vastaajien omaa etnistä tai kielellistä ryhmää. Muuten mittari oli luonnollisesti täysin identtinen kaikkien vastaajaryhmien kesken.

Sen sijaan että vastaajat olisi luokiteltu vahvimpien asenteidensa mukaan tietyn asenteen kannattajiksi, muodostin kustakin neljästä asenteesta summamuuttujan kuvaamaan tutkimushenkilöiden asennoitumista. Näin saadaan paremmin näkyviin erot maahanmuuttajien asenteiden voimakkuuksissa ja vältetään luokittelulta, joka väistämättä yksinkertaistaisi ja siten myös hävittäisi arvokasta tietoa.

Kukin neljää eri akkulturaatioasennetta kuvaava summamuuttuja sisälsi siis 4 kysymystä ja sai arvoja 1–5 välillä. Arvot kuvastavat asenteiden voimakkuutta siten, että mitä voimakkaampana kyseinen asenne oli vastaajalla, sitä suuremman summamuuttujan arvon hän sai. Kustakin asenteesta luotiin 2 summamuuttujaa, yksi kummankin mittauskerran aineistolle. Kaikkien kahdeksan summamuuttujan reliabiliteetti oli heikko Cronbachin alfalla mitattuna. Muutamien summamuuttujien kohdalla yhden muuttujan poistaminen olisi nostanut Cronbachin alfaa hieman. Koska muutos olisi kuitenkin ollut hyvin vähäistä, pitäydyin alkuperäisissä muuttujissa tulosten mahdollisen vertailtavuuden säilyttämiseksi. Mainitsen kuitenkin seuraavassa ne summamuuttujat, joiden reliabiliteettiä olisi ollut mahdollista nostaa poistamalla jokin neljästä muuttujasta. Separatioasennetta 1996 kuvaava summamuuttujan Cronbachin alfa oli .49. Vuoden 2004 mittauskerralla separatioasenteen Cronbachin alfa oli .37. Integraatiota vuonna 1996 kuvaavan summamuuttujan Cronbachin alfa oli .53 ja tämä olisi noussut .55:een jos summamuuttujasta olisi poistettu yksi neljästä kysymyksestä. Vastaavasti integraatiota vuonna 2004 kuvaavan summamuuttujan Cronbachin alfa oli .51, mikä olisi noussut .54 jos siitä olisi poistettu yksi muuttuja. Assimilaatiota vuonna 1996 kuvaavan summamuuttujan Cronbachin alfa oli .50 ja vuoden 2004 aineistossa .51. Marginalisaatiota vuonna 1996 kartoittavan summamuuttujan Cronbachin alfa oli aineiston alhaisin eli .33. Vuoden 2004 aineistossa marginalisaation Cronbachin alfa oli .43 ja se olisi noussut .46:een poistamalla yhden kysymyksen.

4.2.2 *Psyykkinen hyvinvointi*

Maahanmuuttajien henkistä hyvinvointia kartoitettiin Hopkinsin stressioiremittarilla (HSCL 25) (Mollica, Wyshak, deMarneffe, Khuon & Lavelle, 1987; ref. Jasinskaja-Lahti & Liebkind, 1997, 26). 24 kysymystä sisältävässä psyykkisiä stressioireita kartoittavassa mittarissa tutkimushenkilöt arvioivat viisiportaisella likert-asteikolla 1:stä (”ei ollenkaan”) 5:een (”hyvin usein”), kuinka usein mittarissa mainitut ongelmat olivat huolestuttaneet tai vaivanneet heitä viime aikoina. Mittariin kuului mm. seuraavanlaisia oireita: rauhattomuuden tunnetta, päänsärkyä, sydämen tykytystä, itsesyytöksiä ja ajatuksia oman elämän lopettamisesta. Mittarin alkuperäisessä versiossa on 25 kysymystä, mutta seksuaalista mielihyvää ja mielenkiintoa kuvaava, usein arkaluontoiseksi koettu, kysymys on jätetty pois tässä tutkimuksessa käytetystä versiosta. Tutkimuksessa käytetty mittari kokonaisuudessaan on esitetty liitteessä 2.

Hopkinsin stressioiremittarin tarkastelu eksploratiivisella faktorianalyysillä osoitti, että aineistosta löytyi kaksi selkeästi erillistä faktoria. Nimesin faktorit masennukseksi ja ahdistukseksi niille latautuneiden muuttujien mukaan. Tälle ratkaisulle löytyi tukea myös aiemmasta tutkimuksesta, jossa samasta mittarista on löydetty vastaavat faktorit (Jasinskaja-Lahti & Liebkind 1997, 26). Masennukseksi nimetylle faktorille latautui selkeästi 10 masennusoireita kuvaavaa muuttujaa kuten esimerkiksi: ”yksinäisyyden tunteita”, ”toivottomuutta tulevaisuudesta” ja ”tunne siitä että kaikki on raskasta”. Ahdistukseksi nimetylle faktorille puolestaan latautui selkeästi 9 ahdistuneisuuden liittyvää muuttujaa, esimerkiksi ”säikähtämistä ilman näkyvää syytä”, ”pelon tunteita” ja ”kauhu- ja paniikkikohtauksia”. Näiden selkeästi jommallekummalle faktorille latautuneiden muuttujien lisäksi aineistosta löytyi myös kaksi ristiriitaista muuttujaa, jotka asettuivat eri mittauskerroilla eri faktoreille. Muuttujat ”ruokahaluttomuutta” ja ”vaikeuksia saada unta” latautuivat vuoden 1996 mittausta tarkasteltaessa ahdistukseksi nimetylle faktorille, mutta vuoden 2004 aineistossa masennukseksi nimetylle faktorille. Lisäksi aineistosta löytyi kolme muuttujaa (”päänsärkyä”, ”sydämen tykytystä” ja ”itsemurha-ajatuksia”) joiden kommunaliteetit jäivät hyvin alhaisiksi (<.3). Näiden viiden problemaattisen muuttujan löytäminen aineistosta oli olennaista erityisesti jatkossa tapahtuvaa ahdistuksen ja masennuksen summamuuttujien luomista ajatellen. Kaiken kaikkiaan

stressioiremittari oli hyvin faktoroitavissa. Vuoden 1996 mittauskerran KMO oli .94 ja Bartlettin testin mukaan $p < .001$ sekä vuoden 2004 aineiston KMO oli .95 ja Bartlettin testin mukaan $p < .001$. Ekstraktointimenetelmänä faktorianalyysissä käytin pääakselifaktorointia (principal axis factoring, PAF). Koska teoreettisin perustein oli oletettavissa eri faktorien muuttujien voivan korreloida keskenään, valitsin analyysiin vinokulmaisen oblimin rotaation. Näin toteutettuna faktoriratkaisun selitysosuus havaintojen kokonaisvaihtelusta oli vuoden 1996 aineistossa 42.6 % ja vuonna 2004 43.9 %. Faktorianalyysien tulokset eli niin kutsutut faktoriratkaisut on esitetty kokonaisuudessaan liitteissä 3 ja 4.

Kuten kvantitatiivisessa tutkimuksessa yleensä, oli faktorianalyysi tässäkin tapauksessa lähinnä välivaihe relevanttien summamuuttujien luomista varten. Löydettyjen faktoreiden pohjalta loin masennuksen ja ahdistuksen summamuuttujat erikseen molempien mittauskertojen aineistoille. Edellä mainitut 2 ristiriitaista muuttujaa sekä 3 liian matalan kommunaliteetin omaavat muuttujat jätettiin pois summamuuttujista niiden luotettavuuden varmistamiseksi. Näin ollen masennukselle muodostettiin kaksi summamuuttujaa – masennus 1996 ja masennus 2004 – jotka molemmat koostuivat samoista kymmenestä muuttujasta. Vastaavasti ahdistuneisuudelle muodostettiin kaksi summamuuttujaa – ahdistus 1996 ja ahdistus 2004 – jotka kumpikin koostuivat samoista yhdeksästä muuttujasta. Kaikkien neljän summamuuttujan reliabiliteetti osoittautui hyväksi. Masennuksen Cronbachin alfa oli vuoden 1996 aineistossa .89 ja vuoden 2004 aineistossa .90, eikä yhdenkään muuttujan poisjättäminen olisi parantanut kummankaan summamuuttujan reliabiliteettiä. Ahdistuksen Cronbachin alfa oli vuoden 1996 aineistossa .86. ja vuoden 2004 aineistossa .89, eikä näidenkään summamuuttujien kohdalla yhdenkään muuttujan poisjättäminen olisi parantanut reliabiliteettiä. Sekä ahdistusta että masennusta kuvaavat summamuuttujat saivat arvoja yhden ja viiden välillä, suuremman arvon heijastaessa vastaajan suurempaa ahdistus- tai masennusoireiden määrää.

5. Tulokset

Lähden liikkeelle alustavasta tarkastelusta, jossa esittelen ensin olennaisten muuttujien keskeiset tunnusluvut ja keskinäiset korrelaatiot. Sen jälkeen kartoitan asenteiden ja hyvinvoinnin välistä mahdollista yhteyttä kahdessa eri tutkimusvaiheessa. Tässä alustavassa vaiheessa tavoitteenani on selvittää, ovatko saman ajankohdan asenteet ja psyykinen hyvinvointi yhteydessä toisiinsa. Sen jälkeen siirryn vastaamaan varsinaiseen tutkimuskysymykseen siitä, löytyykö akkulturaatioasenteiden ja psyykkisen hyvinvoinnin väliltä kausaalisuhdetta pitkittäisaineiston valossa kun ajallinen ulottuvuus voidaan ottaa mukaan analyysiin. Kaikki seuraavassa esitetyt analyysit on toteutettu SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) 15.0-ohjelmalla.

Vastaajien akkulturaatioasenteita sekä masennus- ja ahdistusoireita kuvaavien summamuuttujien kuvailevat tunnusluvut on esitetty taulukossa 1. Taulukossa on myös parittaisten t-testien tulokset, koska haluttiin tietää, millaisia mahdollisia muutoksia vastaajien asenteissa ja psyykkisessä hyvinvoinnissa on tapahtunut seurantajakson aikana. Keskiarvojen valossa käy ilmeiseksi, että integraatio oli vastaajien keskuudessa selkeästi voimakkain akkulturaatioasenne molemmilla mittauskerroilla ($M = 4.56$ ja $M = 4.57$ asteikolla 1-5) ja vastaavasti marginalisaatio heikoin ($M = 1.29$ ja $M = 1.36$ asteikolla 1-5). Parittaiset t-testit puolestaan osoittavat, että tutkimuksessa tarkasteltuna ajanjaksona (vuosina 1996–2004) assimilaatio- ja marginalisaatioasenteissa oli tapahtunut tilastollisesti merkitseviä muutoksia. Assimilaatioasenteet olivat heikentyneet ($t(451) = -3.26, p = 0.001$) ja marginalisaatioasenteet puolestaan voimistuneet ($t(451) = 2.06, p = 0.040$).

Taulukko1

Keskeisten muuttujien keskiarvot (K.A) ja keskihajonnat (K.H) ensimmäisellä ja toisella mittauskerralla sekä parittaiset t-testit (N= 450)

Muuttuja	1. mittauskerta		2. mittauskerta		1. mittauskerta vs. 2. mittauskerta t-testi
	K.A.	K.H.	K.A.	K.H.	
Masennus	2.06	.75	2.03	.76	t(452) = 1.05 p = .295
Ahdistus	1.93	.66	1.91	.70	t(452) = .50 p = .617
Integraatio	4.56	.55	4.57	.50	t(453) = -.17 p = .867
Separaatio	1.99	.75	1.98	.73	t(452) = -.33 p = .739
Assimilaatio	2.12	.74	1.99	.74	t(451) = -3.26 p = .001
Marginalisaatio	1.29	.43	1.36	.63	t(451) = 2.06 p = .040

Seuraavaksi tarkastelin kaikkien keskeisten muuttujien välisiä yhteyksiä Pearsonin korrelaatioiden avulla, jotka on esitetty kokonaisuudessaan liitteessä 5.

Kuten korrelaatiotaulukosta ilmenee, ensimmäisen mittauskerran masennus korreloi odotetusti melko voimakkaasti toistomittauksen masentuneisuuden kanssa ($r = .51, p < .001$), sekä ensimmäisen mittauskerran ahdistus toistomittauksen ahdistuksen kanssa ($r = .53, p < .001$). Näin ollen on tärkeää kontrolloida analyyseissä aiempi masentuneisuus ja ahdistuneisuus toisen mittauskerran masentuneisuutta ja ahdistuneisuutta selitettäessä.

Myös sukupuolen ja psyykkisen hyvinvoinnin väliltä löytyi tilastollisesti merkittävä korrelaatio suhteessa ahdistusoireisiin: naiset raportoivat ahdistusoireita miehiä enemmän sekä vuonna 1996 ($r = .27, p < .001$) että vuonna 2004 ($r = .21, p < .001$). Myös masennusoireiden ja sukupuolen väliltä löytyi samansuuntainen vaikkakin heikompi korrelaatio ($r = .14, p = 0.00$) ja se löytyi vain vuoden 1996 aineistosta. Vaikkei yhteys olekaan yhtä vahva masennusoireiden kohdalla, sukupuolen vaikutus on silti tärkeää kontrolloida kummankin oiretyypin kohdalla varsinaisissa analyyseissä.

Korrelaatiotaulukon avulla voidaan myös tarkastella mahdollista multikollineaarisuutta regressiomalliin tulevien muuttujien välillä.

Multikollineaarisuudesta on kyse silloin, kun selittävät muuttujat korreloivat voimakkaasti keskenään ($r = .90$ tai enemmän) eli niillä on paljon päällekkäistä selitysvoimaa. Tämä voi puolestaan olla ongelmallista lineaarisen regressioanalyysin käytön kannalta (Pallant 2007, 149), joten se on syytä tarkistaa ennen analyyseihin siirtymistä. Kuten korrelaatiotaulukosta ilmenee, muuttujien väliset korrelaatiot jäivät hyvin vaatimattomiksi ($r < .35$), joten selittävien muuttujien välillä ei ole multikollineaarisuutta.

Korrelaatiotaulukon tarkastelusta voidaan myös saada alustavia viitteitä siitä, ovatko saman ajankohdan asenteet ja psyykinen hyvinvointi yhteydessä toisiinsa. Pelkkien korrelaatioiden valossa viitteet yhteyden olemassaolosta ovat melko ristiriitaisia. Vuoden 1996 asenteista yhdelläkään ei ollut tilastollisesti merkitsevää korrelaatiota kummankaan mittauskerran ahdistuneisuuden tai masentuneisuuden kanssa. Vuoden 2004 mittauskerralla sen sijaan integraatiota lukuun ottamatta kaikki asenteet korreloivat positiivisesti vuoden 2004 masennuksen kanssa. Lisäksi marginalisaatio korreloi positiivisesti myös ahdistuksen kanssa.

Jatkan poikkileikkaustarkastelua regressioanalyyseillä, jotka vahvistavat korrelaatioiden tarkastelusta syntynyttä ristiriitaista kuvaa. Näiden kaikkien poikittaisten regressioanalyysien tulokset on esitetty kokonaisuudessaan liitteessä 6. Tarkasteltaessa vuoden 1996 akkulturaatioasenteiden yhteyttä saman ajankohdan masentuneisuuteen ja ahdistuneisuuteen hierarkkisen lineaarisen regressioanalyysin

avulla siten, että iän ja sukupuolen vaikutus on kontrolloitu, ei yhdenkään asenteen kohdalta löytynyt tilastollisesti merkitsevää yhteyttä. Vuoden 2004 aineistoa analysoidessa joitain yhteyksiä kuitenkin löytyi. Regressioanalyysistä, jossa tarkasteltiin vuoden 2004 masennusta saman ajankohdan asenteiden valossa, kävi ilmi, että integraatioasennetta lukuun ottamatta kaikilla muilla akkulturaatioasenteilla oli tilastollisesti merkitsevä positiivinen yhteys masentuneisuuteen. Merkittävin yhteys löytyi marginalisaatioasenteen ja masentuneisuuden väliltä ($\beta = .165, p = 0.00$) kun taas separaation ($\beta = .105, p = 0.03$) ja assimilaation ($\beta = .106, p = 0.03$) mukaisilla asenteilla osoittautui olevan heikompi mutta positiivinen ja tilastollisesti merkitsevä yhteys masennusoireisiin. Mallin kokonaisselitysaste jäi kuitenkin varsin vaatimattomaksi (korjattu $R^2 = .05, p < .001$), joten vuonna 2004 mitatuilla akkulturaatioasenteilla voidaan selittää vain 5 % samana ajankohtana mitattujen masennusoireiden vaihtelusta. Regressioanalyysissä, jossa tarkasteltiin vuoden 2004 ahdistusoireita suhteessa saman ajanjakson akkulturaatioasenteisiin, havaittiin tilastollisesti merkitsevä positiivinen yhteys vain marginalisaatioasenteen ja ahdistusoireiden väliltä ($\beta = .157, p = 0.00$). Kokoavasti voidaan siis todeta, että puhtaasti poikittaisanalyysien valossa viitteet yhteyden olemassaolosta näyttävät melko vaatimattomilta ja ristiriitaisilta.

Seuraavaksi siirryn näistä alustavista tarkasteluista pitkittäisanalyysiin. Ensin tarkastelen akkulturaatioasenteiden mahdollista yhteyttä masennusoireisiin. Käytän menetelmänä hierarkkista lineaarista regressioanalyysiä, jossa riippumattomat muuttujat otetaan analyysiin askelittain. Ensimmäisellä askeleella mallissa tarkastellaan vuoden 1996 masentuneisuuden, sukupuolen ja iän vaikutusta vuoden 2004 masennukseen, toisella askeleella malliin lisätään vuoden 1996 akkulturaatioasenteet ja viimeisellä eli kolmannella askella mukaan otetaan vuoden 2004 akkulturaatioasenteet. Taulukossa 2 on esitetty tämän regressioanalyysin tulokset kokonaisuudessaan.

Taulukosta 2 käy ilmi, että vuoden 1996 masentuneisuudella on odotetusti voimakas tilastollisesti merkitsevä positiivinen yhteys vuoden 2004 masentuneisuuteen ($\beta = .505, p < .001$). Aiemman masentuneisuuden vaikutus säilyi merkitsevänä myös mallin toisessa ja kolmannessa vaiheessa kun mukaan lisättiin ensin vuoden 1996 ja

sitten vuoden 2004 akkulturaatioasenteet. Vaikka aiemman masentuneisuuden suhteellinen selitysvoima laski mallin ensimmäiseltä askeleelta ($\beta = .505, p < .001$) kolmannelle ($\beta = .485, p < .001$), se säilyi silti analyysin jokaisessa vaiheessa parhaana selittäjänä vuoden 2004 masennukselle. Sukupuolella ja iällä ei sen sijaan ollut mallin missään vaiheessa tilastollisesti merkitsevää yhteyttä masennusoireisiin.

Analyysiin toisella askeleella mukaan lisätyt vuoden 1996 akkulturaatioasenteet eivät olleet tilastollisesti merkitsevässä yhteydessä vuoden 2004 masennusoireisiin. Vuoden 2004 asenteet olivat sen sijaan integraatiota lukuun ottamatta tilastollisesti merkitsevässä positiivisessa yhteydessä masennukseen. Vaikka erot asenteiden välisessä selitysvoimassa olivat melko pieniä, oli marginalisaatio asenteista paras selittäjä masennusoireille ($\beta = .110, p = 0.02$). Toiseksi eniten asenteista masennusta selitti separaation mukainen asennoituminen ($\beta = .108, p = 0.01$) ja viimeisenä tilastollisesti merkitsevänä selittäjänä oli assimilaatio ($\beta = .105, p = 0.02$). Vaikka aiempi masentuneisuus olikin vahvin selittäjä tarkastellulle vuoden 2004 masennukselle, paransi akkulturaatioasenteiden mukaan liittäminen mallin kokonaisselitysosuutta 25 prosentista 28 prosenttiin, ja havaittu muutos oli tilastollisesti erittäin merkitsevä ($p < .001$). Pitkittäisasetelman valossa muut kuin integraation mukaiset asenteet osoittautuvat siis olevan yhteydessä masennusoireisiin ja, aivan kuten aiemman teorian ja tutkimuksen pohjalta oletettiin, juuri marginalisaation mukainen asennoituminen oli voimakkaimmassa yhteydessä masennusoireisiin. Koska tässä analyysissä oli mahdollista kontrolloida vuoden 1996 asenteet, viittaavat nämä tulokset siihen, että juuri muutos asenteissa olisi yhteydessä masennusoireissa tapahtuneisiin muutoksiin. Separaatio-, assimilaatio- ja marginalisaatiohalukkuuden kasvu näyttäisi siis liittyvän masennusoireiden määrän lisääntymiseen.

Taulukko 2

Hierarkkinen lineaarinen regressioanalyysi. Selitettävänä vuoden 2004 masennus. Selittävinä tekijöinä akkulturaatioasenteet kun vuoden 1996 masennuksen, iän ja sukupuolen vaikutus on kontrolloitu. (N=450)

Muuttujat	Askel 1			Askel 2			Askel 3		
	B	SE B	β	B	SE B	β	B	SE B	β
<i>1. mittauskerta</i>									
Masennus	.507	.04	.505***	.509	.04	.506***	.488	.04	.485***
Sukupuoli	.006	.06	.004	-.003	.07	-.002	.045	.07	.029
Ikä	-.001	.01	-.008	-.002	.01	-.012	-.002	.01	-.014
Integraatio				-.004	.06	-.003	-.004	.06	-.003
Separaatio				-.052	.04	-.051	-.075	.04	-.075
Assimilaatio				.027	.05	.026	-.029	.05	-.029
Marginalisaatio				-.016	.08	-.009	-.031	.08	-.018
<i>2. mittauskerta</i>									
Integraatio							.052	.07	.034
Separaatio							.113	.05	.108*
Assimilaatio							.108	.05	.105*
Marginalisaatio							.173	.07	.110*
Korjattu R²			.25			.25			.28
R² muutos			.26***			.00			.04***

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

Täysin edellä kuvatus kaltainen regressioanalyysi suoritettiin myös vuoden 2004 ahdistusoireille. Analyysin tulokset on esitetty taulukossa 3. Myös tässä analyysissä osoittautui, että ahdistusoireet vuonna 1996 olivat tilastollisesti merkitsevässä yhteydessä vuonna 2004 raportoituun ahdistuneisuuteen ($\beta = .497, p < .001$) ja vaikka niiden suhteellinen selitysosuus laski hieman mallin ensimmäiseltä askeleelta ($\beta = .497, p < .001$) kolmannelle ($\beta = .487, p < .001$), ne säilyivät silti analyysin jokaisessa vaiheessa ahdistusoireiden vahvimpana selittäjänä.

Tässäkään analyysissä ei löytynyt yhteyttä vuoden 1996 asenteiden ja vuoden 2004 ahdistuneisuuden väliltä. Vuoden 2004 asenteista kuitenkin marginalisaatio oli tilastollisesti merkitsevässä positiivisessa yhteydessä ahdistusoireiden kanssa ($\beta = .152, p = 0.00$) ja sen lisääminen regressiomalliin paransi mallin kokonaisselitysosuutta 27 prosentista 30 prosenttiin, ja tämä muutos mallin selitysosuudessa oli tilastollisesti erittäin merkitsevä ($p < .001$).

Esitetyt analyysit antavat viitteitä siitä, että akkulturaatioasenteissa tapahtuneet muutokset näyttäisivät olevan selkeämmin yhteydessä masennukseen kuin ahdistukseen. Sen, että marginalisaation mukaisten asenteiden kasvu oli kuitenkin yhteydessä myös ahdistusoireisiin, voidaan ajatella kuvastavan marginalisaation erityisen kielteistä vaikutusta psyykkiseen hyvinvointiin, kuten sekä teorian että aiemman tutkimuksen pohjalta oli aihetta olettaa.

Taulukko 3

Hierarkkinen lineaarinen regressioanalyysi. Selitettävänä vuoden 2004 ahdistus. Selittävinä tekijöinä akkulturaatioasenteet kun vuoden 1996 ahdistuksen, iän ja sukupuolen vaikutus on kontrolloitu. (N= 450)

Muuttaja	Askel 1			Askel 2			Askel 3		
	B	SE B	β	B	SE B	β	B	SE B	β
<i>1. mittauskerta</i>									
Ahdistus	.518	.04	.497***	.518	.04	.498***	.507	.04	.487***
Sukupuoli	.112	.06	.079	.099	.06	.070	.133	.06	.094*
Ikä	.006	.01	.039	.006	.01	.035	.005	.01	.029
Integraatio				.018	.05	.015	.026	.05	.021
Separaatio				-.041	.04	-.044	-.046	.04	-.049
Assimilaatio				-.018	.04	-.020	-.067	.04	-.072
Marginalisaatio				.001	.07	.001	-.034	.07	-.021
<i>2. mittauskerta</i>									
Integraatio							.019	.06	.013
Separaatio							.047	.04	.049
Assimilaatio							.079	.04	.084
Marginalisaatio							.218	.06	.152**
Korjattu R²			.27			.27			.30
R² muutos			.28***			.00			.04***

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

Edellä kuvatuttujen analyysien avulla oli mahdollista tarkastella kysymystä siitä, ovatko akkulturaatioasenteet yhteydessä masennus- tai ahdistusoireisiin. Analyysit antoivat myös selkeitä viitteitä siitä, että tuo havaittu yhteys liittyisi nimenomaan asenteissa tapahtuneisiin muutoksiin. Seuraavaksi tämän tulkinnan oikeellisuutta tarkasteltiin vielä liittämällä itse asenteiden muutos mukaan analyyseihin. Tämä toteutettiin laskemalla asenteiden voimakkuuksissa mahdolliset tapahtuneet muutokset niin kutsuttujen muutospistemäärien avulla. Kullekin asenteelle laskettiin muutospistemäärät vähentämällä toisen mittauskerran summamuuttujan pistemäärästä

ensimmäisen mittauskerran summamuuttujan pistemäärä. Menettelemällä näin päästiin tilanteeseen, jossa suurempi positiivinen luku viittaa kyseisen asenteen voimistumiseen ja vastaavasti itseisarvoltaan suurempi negatiivinen luku viittaa puolestaan kyseisen asenteen laskuun seurantatutkimuksen aikana. Kun kaikille neljälle asenteen summamuuttujalle oli tällä tavoin laskettu ajallista muutosta kuvaavat muutospistemäärät, toteutettiin edellä kuvatun kaltaiset hierarkkiset lineaariset regressioanalyysit sekä masennukselle että ahdistukselle siten, että muutospistemäärät lisättiin hierarkkiseen lineaariseen regressiomalliin selittäviksi muuttujiksi. Muita asenteiden summamuuttujia ei luonnollisestikaan sisällytetty näihin analyysiin, jottei asenteiden vaikutus tulisi kaksinkertaisena analyysiin. Näiden molempien muutospisteillä toteutettujen regressioanalyysien tulokset kokonaisuudessaan on esitetty liitteessä 7.

Tarkasteltaessa vuoden 2004 masennusta muutospisteiden valossa, kontrolloitiin analyysin ensimmäisellä askeleella aiemman masennuksen, sukupuolen ja iän vaikutus. Näiden suhteen tulokset olivat hyvin johdonmukaisesti edellä kuvattujen regressioanalyysien kaltaisia. Aiempi masennus oli luonnollisesti edelleen tilastollisesti merkitsevässä yhteydessä masentuneisuuteen ($\beta = .505, p < .001$) ja vaikka sen suhteellinen selitysvoima laski hieman mallin ensimmäiseltä askeleelta toiselle ($\beta = .505, p < .001 \rightarrow \beta = .497, p < .001$), se säilyi silti odotetusti analyysin molemmissa vaiheissa masennusoireiden vahvimpana selittäjänä. Edellisten analyysien tapaan sukupuoli ja ikä eivät tässäkään olleet tilastollisesti merkitsevässä yhteydessä koettuihin masennusoireisiin. Mallin ensimmäisen askeleen kokonaisselitysosuus oli 25 % masennusoireiden vaihtelusta (Korjattu $R^2 = .25, p < .001$). Kun toisella askeleella malliin lisättiin asenteiden muutospistemäärät, parani mallin kokonaisselitysosuus 27 %:iin (Korjattu $R^2 = .27, p = 0.00$). Aivan kuten aiemmassakin regressioanalyysissä, integraation mukaisessa asennoitumisessa tapahtuneet muutokset eivät olleet yhteydessä masennusoireisiin. Marginalisaatio- ja separaatioasenteissa tapahtuneet muutokset olivat sen sijaan tilastollisesti merkitsevässä positiivisessa yhteydessä masennukseen (separaatio $\beta = .111, p = 0.01$ ja marginalisaatio $\beta = .085, p = 0.04$). Assimilaatiossa tapahtuneet muutokset jäivät kuitenkin niukasti alle tilastollisen merkitsevyyden rajan, joten assimilaatiossa tapahtuneilla muutoksilla ei ollut yhteyttä masennusoireisiin.

Myös ahdistusoireita selittävässä muutospisteiden regressioanalyysissä saatiin edellisiä analyysejä tukevia tuloksia. Aiempi ahdistuneisuus selitti eniten ahdistusoireista mallin joka vaiheessa, mutta myös marginalisaation mukaisissa asenteissa tapahtuneilla muutoksilla oli tilastollisesti merkitsevä positiivinen yhteys ahdistusoireisiin ($\beta = 116, p = 0.01$) ja marginalisaation myötä mallin kokonaisselitysosuus parani (Korjattu $R^2 = .27, p < 0.001 \rightarrow$ Korjattu $R^2 = .29, p = 0.00$) ja havaittu muutos oli tilastollisesti merkitsevä.

Tehtyjen analyysien tulosten valossa voidaan siis todeta, että tutkittujen maahanmuuttajien akkulturaatioasenteiden ja psyykkisen hyvinvoinnin välillä oli kausaalista yhteyttä. Tämä yhteys osoittautui liittyvän nimenomaan asenteissa tapahtuneisiin muutoksiin, kuten muutospisteiden tarkastelu vahvisti. Näin ollen kaikki tutkimushypoteesit saivat vahvistusta, joskaan eivät aivan täydellisesti. Integraation oletettua myönteistä vaikutusta psyykkiselle hyvinvoinnille ei voitu suoranaisesti todentaa, sillä integraatioasenne ei ollut tilastollisesti merkitsevässä yhteydessä kumpaankaan tarkasteltuun psyykkisen hyvinvoinnin indikaattoriin. Koska kaikkien muiden vaihtoehtojen mukainen asenoituminen kuitenkin oli positiivisessa yhteydessä suurempaan määrään masennusoireita, voidaan tämä itsessään tulkita osoitukseksi integraation suotuisasta vaikutuksesta muihin asenteisiin verrattuna. Se, etteivät integraatioasenteissa tapahtuneet muutokset olleet tilastollisesti merkitsevässä yhteydessä ahdistus- tai masennusoireisiin selittynee ainakin osittain sillä, että integraatioasenteiden voimakkuudessa tapahtuneet muutokset olivat keskimäärin hyvin pieniä (K.A. 4.56→4.57).

Analyysien tulosten valossa osoittautui myös, että akkulturaatioasenteilla oli selkeämmät yhteydet masennukseen kuin ahdistukseen, sillä integraatiota lukuun ottamatta kaikilla muilla asenteilla oli tilastollisesti merkitsevä positiivinen yhteys masennusoireisiin, kun taas ahdistuksen kohdalla vastaava yhteys löytyi ainoastaan marginalisaation kohdalta. Tämä voitaneen tulkita myös osoitukseksi marginalisaation erityisen kielteisestä vaikutuksesta vastaajien hyvinvointiin, jolloin hypoteesi marginalisaatiosta kaikkein epäsuotuisimpana akkulturaatioasenteena saa vahvistusta.

Analyysien tulosten pohjalta on myös mahdollista esittää varovaisia johtopäätöksiä eri akkulturaatioasenteiden erilaisesta muutosherkkyydestä. Se, että integraatio- ja separaatioasenteen voimakkuudessa tapahtui seurannan aikana vain hyvin pieniä muutoksia, on mahdollista tulkita osoitukseksi näiden asenteiden stabiilimmasta luonteesta assimilaatio- ja marginalisaatioasenteisiin verrattuna. Assimilaatio- ja marginalisaatioasenteessa tapahtuneet tilastollisesti merkitsevät muutokset sen sijaan voitaneen tulkita viittaukseksi näiden asenteiden suuremmasta muutosherkkyydestä.

6. Tulosten pohdintaa

Suoritettut analyysit tukevat ensimmäistä hypoteesia asenteiden ja hyvinvoinnin välisestä yhteydestä. Tarkasteltaessa vastaajien masennusoireita pitkittäisanalyysien valossa havaittiin, että integraatiota lukuun ottamatta kaikissa muissa akkulturaatioasenteissa tapahtuneet muutokset olivat tilastollisesti merkitsevässä yhteydessä vuoden 2004 masennusoireisiin. Se, etteivät integraation mukaisessa asennoitumisessa tapahtuneet muutokset olleet tilastollisesti merkittävässä negatiivisessa yhteydessä masennus- tai ahdistusoireisiin ei välttämättä ole suurikaan yllätys. Aineiston tarkastelu osoitti, että suurimmalla osalla vastaajista (94.5 %) integraatio oli voimakkain akkulturaatioasenne. Myös lukuisissa aiemmissä tutkimuksissa on havaittu suurimman osan maahanmuuttajista kannattavan juuri integraatiota (esim. Tartakovsky, 2002). Yksi mahdollinen syy integraation suosioon tarkastellussa aineistossa saattaa olla se, että monikulttuurisuudesta ja integraatiosta on useiden muiden länsimaiden tapaan myös Suomessa tullut julkisessa keskustelussa voimakkaasti hallitseva diskurssi ja taipumus vastata sosiaalisesti suotavalla tavalla saattaa vääristää tutkimushenkilöiden vastauksia integraation suuntaan. Integraation mahdolliset suotuisat vaikutukset psyykkiseen hyvinvointiin saattavatkin peittyä aineistossa kun miltei kaikki vastaajat asettuvat kannattamaan integraatiota. On myös mahdollista, että kysymykset, joilla asenteita kartoitettiin, eivät olleet tarpeeksi tarkkoja, vaan liian yleisluontoisia väittämiä. Tämä saattoi osaltaan herättää vastaajissa yleisen integraatioretoriikan mukaisia vastauksia. Asenteita tarkasteltaessa kysymysten kontekstilla on nimittäin huomattava merkitys. Tutkimuksessaan opettajien akkulturaatioasenteista Horenczyk ja Tatar (2002) saivat tutkimushenkilöiltä ristiriitaisia vastauksia sen mukaan, oliko kyse koulun kontekstista vai yhteiskunnasta yleisellä tasolla. Kun opettajilta tiedusteltiin heidän näkemyksiään maahanmuuttajien integroitumisesta koulumaailmaan, vastaukset olivat selkeän assimilationistisia. Kun he sen sijaan vastasivat kysymyksiin maahanmuuttajien integroitumisesta yhteiskuntaan laajemmin, opettajat asettuivat kannattamaan selkeämmin pluralistista yhteiskuntaa, jossa maahanmuuttajat saavat vapaasti käyttää integraatiostrategiaa.

Käsillä oleva tutkimus osoitti siis akkulturaatioasenteiden muutosten olevan yhteydessä psyykkisen hyvinvoinnin muutoksiin. Koska oli olemassa vahvat teoreettiset perusteet olettaa nimenomaan asenteiden vaikuttavan hyvinvointiin, otettiin tämä tutkielman lähtökohtaiseksi oletukseksi ja tutkimushypoteesiksi. Tehdyt analyysit osoittavat tämän kausaalisen yhteyden olemassaolon, mutta itse kausaalisuuden suunnasta ei suoritettujen analyysien pohjalta ole mahdollista tehdä johtopäätöksiä. Näin ollen myös käänteinen kausaliteetti, jossa hyvinvoinnin muutos johtaa asenteiden muutokseen, on mahdollinen. Linjassa tämän tutkimuksen tulosten kanssa myös Tartakovsky (2002) havaitsi että maahanmuuttajien akkulturaatioasenteet olivat integraatiota lukuun ottamatta yhteydessä psyykkiseen stressiin. Hän tulkitsi kuitenkin tulostensa viitteitä siitä, ettei psyykkinen stressi ole ainoastaan asenteiden seurausta, vaan mahdollisesti myös syy tiettyjen asenteiden omaksumiselle. Näiden molempien tutkimusten tulokset rohkaisevat tarkastelemaan asenteiden ja hyvinvoinnin välistä suhdetta myös toiseen, vähemmän totuttuun suuntaan. Jatkotutkimuksissa olisikin kiinnostavaa selvittää kysymystä tarkemmin. Tieteellisen mielenkiinnon ja teorianmuodostuksen kannalta on tietysti olennaisen tärkeää selvittää kausaliteetin suuntaa, voidaksemme ymmärtää kumpi on lopulta syy ja kumpi seuraus. Vaikutussuhteiden suunnan selvittämisellä on tieteellisen mielenkiinnon lisäksi merkitystä myös käytännön kotouttamistoimien kannalta. Maahanmuuttajien psyykkisen hyvinvoinnin edistämiseksi halutaan ennaltaehkäistä ja vähentää maahanmuuttajien kokemaa masennusta ja ahdistuneisuutta. Jotta tähän tähtäävät käytännön toimet voitaisiin kohdentaa oikein, on olennaista tietää oikea syyseuraussuhde.

Tulokset osoittavat nimenomaan asennemuutosten olevan yhteydessä henkisen hyvinvoinnin muutoksiin. Siksi asenteiden muutoksiin tulisi jatkossa kiinnittää entistä enemmän huomiota. Koska tämän tutkielman pohjalta ei ole mahdollista vastata kysymyksiin havaittujen asennemuutosten taustalla vaikuttavista syistä, nojaudun mahdollisia taustatekijöitä hahmotellessani alan kirjallisuuteen ja viimeaikaisiin tutkimuksiin. Jatkossa tällaisten taustalla vaikuttavien tekijöiden selvittäminen olisi hyvin arvokasta, jotta kykenisimme ymmärtämään paremmin asennemuutoksen ja psyykkisen hyvinvoinnin välistä yhteyttä sekä yhteyden taustalla vaikuttavia mekanismeja.

Assimilaatioasenteissa havaitun laskun voisi ajatella olevan seurausta maahanmuuttajien kohtaamasta syrjinnästä sekä kokemuksista suomalaisen yhteiskunnan eksklusiivisuudesta. Näiden molempien voidaan olettaa vähentävän maahanmuuttajien halukkuutta assimiloitua ja identifioitua laajempaan yhteiskuntaan. Muun muassa maahanmuuttajien työllisyystilanteen voisi katsoa puhuvan tämän tulkinnan puolesta. Vaikka maahanmuuttajien työttömyys Suomessa onkin laskenut viime vuosina, on maahanmuuttajien työttömyysaste silti keskimäärin noin kolminkertainen valtaväestöön verrattuna (Arajärvi 2009, 19). Muun muassa Branscombe, Schmitt ja Harvey (1999) ovat esittäneet, että jos vähemmistöryhmien jäsenet kokevat yhteiskunnassa selkeitä esteitä yksilöiden sosiaaliselle liikkuvuudelle, voi heidän identifioitumisensa omaan sisäryhmään voimistua. Tätä ajatusta tukevia tuloksia on saatu etnisten vähemmistöjen lisäksi myös mm. seksuaalivähemmistöjä ja valtakulttuurista poikkeavien elämäntapojen edustajia koskevista tutkimuksista (yhteenvedo Branscombe ym., 1999). Tämän suuntaiselle tulkinnalle voidaan hakea tukea myös Jasinskaja-Lahden, Liebkindin ja Solheimin (2009) luomasta RDIM-mallista (Rejection-Disidentification Model). Sosiaalisen identiteetin teoriaan (Tajfel, 1981) sekä sosiaalisen oikeudenmukaisuuden tutkimuksen saralla kehitettyyn ryhmiin sitoutumisen teoriaan (Tyler & Blader, 2003) nojautuvan mallin lähtökohtana on ajatus siitä, että koettu syrjintä etäännyttää maahanmuuttajia valtaväestöstä ja laajemmasta yhteiskunnasta. Etäännyntymisen seurauksena maahanmuuttajat eivät juurikaan tunne yhteenkuuluvuutta valtaväestön kanssa, puhumattakaan siitä, että he haluaisivat assimiloitua siihen. (Jasinskaja-Lahti ym., 2009.) Tätä tukevat mm. sellaiset tutkimustulokset, joissa on havaittu koetun syrjinnän laskevan maahanmuuttajien integraatiohalukkuutta (Phinney, Berry, Sam & Vedder, 2006) sekä vastaavasti voimistavan maahanmuuttajien suuntautumista oman etnisen ryhmänsä piiriin (Vedder, van de Vijver & Liebkind, 2006).

Myös marginalisaatioasenteissa havaittu kasvu saattaisi ainakin osin juontua koetun syrjinnän ja yhteiskunnallisen eksklusion kokemuksista. Vaikka osa maahanmuuttajista reagoisi tällaisiin vaikeuksiin identifioitumalla voimakkaasti omaan etniseen ryhmään, voidaan mielestäni myös perustellusti olettaa, että toisille vastaava tilanne voi aiheuttaa hämmennystä ja vaikeuksia löytää omaa paikkaa uudessa yhteiskunnassa. Jos maahanmuuttajan on vaikeaa löytää omaa ryhmää johon

samastua ja identifioitua, voidaan tällä olettaa olevan huomattavia negatiivisia vaikutuksia hänen psyykkiselle hyvinvoinnilleen. Näin siitäkkin syystä, että selkeää etnistä identiteettiä voidaan pitää hyvänä pohjana yksilön psyykkiselle hyvinvoinnille ja positiiviselle minäkuvalle (Phinney, 1989).

Integraation tai separaation mukaisesti asennoituvat maahanmuuttajat ovat kokemiensa vastoinkäymisten aikana voineet kenties saada enemmän sosiaalista tukea oman etnisen yhteisönsä piiristä. Tämän on lukuisissa tutkimuksissa todettu tukevan maahanmuuttajien psyykkistä hyvinvointia (Berry 1989). Maahanmuuttajat ovat myös voineet saada tukea henkiselle hyvinvoinnilleen ryhmäjäsenyydestä itsestään. Esimerkiksi sosiaalisen identiteetin teoriaan (Tajfel, 1981) pohjautuvan RIM-mallin (Rejection-Identification Model; Branscombe ym., 1999) mukaan, huonossa yhteiskunnallisessa asemassa olevan ryhmän jäsenten kohdalla selkeä identifioituminen omaan sisäryhmään, suojaa ryhmän jäsenten psyykkistä hyvinvointia heikentämällä esimerkiksi koetun syrjinnän negatiivisia vaikutuksia. Mallin mukaan selkeä identifioituminen oman vähemmistöryhmän jäseneksi tarjoaa maahanmuuttajille positiivisia inklusion ja osallisuuden tunteita, jotka ovat hyvin merkityksellisiä henkisen hyvinvoinnin kannalta (Schmitt, Spears & Branscombe, 2003).

Se, että akkulturaatioasenteet olivat selkeämmässä yhteydessä juuri masennusoireisiin, osoitti onnistuneeksi ratkaisuksi sen, että Hopkinsin stressioiremittarista erotettiin masennus ja ahdistus omiksi summamuuttujikseen. Jos analyysissä olisi käytetty yhtä ainoaa stressin summamuuttujaa, olisi ero masennus- ja ahdistusoireiden välillä jäänyt huomaamatta. Toisaalta saadut tulokset herättävät kysymyksen siitä, miksi asenteet olivat selkeämmin yhteydessä juuri masennusoireisiin, eivätkä niinkään ahdistuneisuuteen. Berryn teorian mukaan ahdistuneisuus juontuu yksilön epävarmuudesta sen suhteen, kuinka uudessa yhteiskunnassa tulisi elää ja masentuneisuus puolestaan liittyy tunteisiin oman kulttuurin menettämisestä (Berry, 1992; Berry ym., 2002, 362). Olisiko mahdollista ajatella, että maahanmuuttajien kotoutuminen Suomeen olisi sujunut hieman paremmin suhteessa siihen, kuinka löytää sopiva tapa elää osana suomalaista yhteiskuntaa, kuin siihen, kuinka ylläpitää omaa kulttuuria ja sen traditioita

tydyttävällä tavalla? Tämän tutkielman puitteissa tämä on kuitenkin vain puhdasta spekulatiota, sillä tutkimusaineisto ei anna valmiuksia vastata tähän kysymykseen. Tutkielmani nostaa kuitenkin esiin tämän kiinnostavan kysymyksen, ja jatkossa voisi olla mielekästä jatkaa maahanmuuttajien masennus- ja ahdistuneisuusoireiden tarkastelua erillisinä muuttujina. Silloin tätäkin kysymystä olisi mahdollista kartoittaa lisää.

Se, että yhteydet asenteiden ja hyvinvoinnin välillä näyttäytyivät hyvin vaatimattomina ja ristiriitaisina poikittaisanalyyysien valossa, mutta piirtyivät selkeämmin esiin juuri asennemuutoksia tarkastelevien pitkittäisanalyyysien myötä, vahvistaa näkemystä siitä, että juuri pitkille seurantatutkimuksille olisi selvästi tarvetta. Toisaalta viime aikoina on ilmestynyt myös hyvin kiinnostavia tutkimuksia (esim. Tartakovsky, 2002; Yijälä & Jasinskaja-Lahti, 2010), joissa akkulturaatioasenteita tarkastellaan jo muuttajien lähtömaissa ennen varsinaista maastamuuttoa. Jatkossa olisikin hienoa ulottaa niin akkulturaatioasenteiden kuin psyykkisen hyvinvoinnin tarkastelu pidemmälle aikajänteelle, jotta mahdollisia vaikutussuhteita olisi mahdollista arvioida entistä tarkemmin.

Tutkielma tuloksineen herättää useita kiinnostavia kysymyksiä jatkotutkimusta ajatellen, mutta kaiken kaikkiaan tehdyillä analyyseillä kyettiin vastaamaan niihin kysymyksiin, joita tälle tutkielmalle oli asetettu.

6.1 Tutkielman haasteita ja heikkouksia

Vaikka se, että sain käyttööni valmiin laajan aineiston, oli hienoa pro gradu - tutkielmaani ajatellen, sisältyi valmiin aineiston käyttöön myös haasteita. Koska kyseessä oli seurantatutkimus, oli käytetyt mittaristot määritelty jo tutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa vuonna 1996, eikä niihin ollut mahdollista sittemmin vaikuttaa. Maahanmuuttajien psyykkistä hyvinvointia kartoittava Hopkinsin stressioiremittari osoittautui luotettavaksi ja toimivaksi tutkimuksen molemmilla mittauskerroilla, mutta akkulturaatioasenteiden tarkastelemiseen käytetty mittari oli hieman ongelmallinen matalan reliabiliteetin vuoksi. Asennemittarin haasteena oli se, että mittari kartoitti kutakin asennetta (integraatio, separaatio, assimilaatio,

marginalisaatio) vain neljällä kysymyksellä. Vaikka tätä voidaan perustella mm. vastaajajäystävällisyydellä, sillä lyhyeen mittariin on nopeampi vastata, asettaa se aineistolle tiettyjä tilastollisia haasteita. Sellaisten mittareiden skaalat, jotka sisältävät vain muutamia kysymyksiä, saavat nimittäin helposti hyvin alhaisia Cronbachin alfan arvoja siitäkkin huolimatta että muuttujien välillä olisi vahva korrelaatio. Cortinan (1993) mukaan tämä johtuu siitä, että alfan arvo riippuu erittäin voimakkaasti skaalan sisältämien kysymysten lukumäärästä. Jos mittarissa sen sijaan on tarpeeksi osioita, voidaan saada hyvinkin korkea alfan arvo, vaikka osioiden välinen korrelaatio olisi hyvin heikko. Näin ollen alfa onkin hyvin pitkälle skaalan muuttujien lukumäärän funktio. Vaikka alfa on myös muuttujien välisen korrelaation funktio, tulisi sitä tulkittaessa aina pitää mielessä osioiden lukumäärä. Tästä syystä yleisen tason suosituksiin alfan arvoista tulisi Cortinan (1993) mukaan suhtautua tietyllä varovaisuudella. Katsoin edellä esitetyn puoltavan mahdollisuutta käyttää tutkielmassani mittarin pohjalta laadittuja akkulturaatioasenteiden summamuuttujia, vaikka niiden Cronbachin alfat jäivätkin hyvin alhaisiksi. On myös syytä muistaa, että kyseessä oli valmis aineisto, jonka molemmilla mittauskerroilla oli käytetty asenteiden kartoittamiseen juuri tätä mittaria. Näin ollen minun ei ollut mahdollista vaikuttaa valittuun mittariin ja sen skaalojen osioiden lukumäärään. Koska halusin tarkastella akkulturaatioasenteiden ja hyvinvoinnin välistä suhdetta tämän valmiin seuranta-aineiston avulla, ainoa vaihtoehto oli käyttää tämän mittarin skaaloja. Tutkielmani nostaa kuitenkin esiin tärkeän kysymyksen mittarin käytöstä. Koska mittarin sisältämien asenteiden summamuuttujille on aikaisemmissakin tutkimuksissa saatu hyvin matalia Cronbachin alfoja, herättää tämä mielestäni ehdottomasti kysymyksiä mittarin jatkokehittämisen tarpeesta. Tulosten mahdollisimman hyvän luotettavuuden takaamiseksi, asenteita kartoittavien mittareiden valitsemiseen ja mahdolliseen esitestaukseen olisi jatkossa varmasti syytä kiinnittää entistä enemmän huomiota. Akkulturaatioasenteita kartoittaviin mittareihin liittyvistä psykometrisistä ongelmista onkin viime vuosina käyty keskustelua ja niitä on pyritty parantamaan tieteellisessä keskustelussa esitetyn kritiikin pohjalta (Rudmin, 2009). Haastava yhtälö liittyy kuitenkin siihen, kuinka yhdistää mittareissa tapahtuva kehitys hyvin pitkällä aikajänteellä tehtäviin pitkittäistutkimuksiin, joissa valittuja mittareita ei luonnollisestikaan voida vaihtaa kesken tutkimuksen.

Toinen tutkielman tulosten luotettavuuteen ja yleistettävyyteen liittyvä huomio liittyy siihen, että tutkimus toteutettiin ainoastaan pääkaupunkiseudulla asuvien maahanmuuttajien parissa. Tämä on tärkeää pitää mielessä tuloksia arvioitaessa ja se rajoittanee tulosten yleistettävyyttä koko Suomen maahanmuuttajaväestöä koskeviksi. Suurin osa Suomen maahanmuuttajista asuu pääkaupunkiseudulla, jossa on myös tarjolla eniten monikulttuurista toimintaa ja kansainvälisiä verkostoja ja yhteisöjä. Kansainvälisempi ilmapiiri todennäköisesti myös tukee ja kannustaa monikulttuurisuuteen esimerkiksi maaseudun pieniä kuntia paremmin. Jaakkolan (1995, 29–31) ulkomaalaisasennetutkimusten mukaan etnisesti heterogeenisillä paikkakunnilla kohdistetaan etnisesti yhtenäisiä paikkakuntia vähemmän ennakkoluuloja etnisiin vähemmistöihin. Suomalaisten asenteet ulkomaalaisia kohtaan olivatkin vuonna 1993 kerätyn aineiston valossa kaikkein myönteisimmät pääkaupunkiseudulla, jossa on sekä suhteellisesti että absoluuttisesti eniten ulkomaalaisia. (Mt.) Toisaalta myös päinvastaisia tutkimustuloksia on esitetty. Esimerkiksi Liebkind, Mannila, Jasinskaja-Lahti, Jaakkola, Kyntäjä ja Reuter (2004) havaitsivat venäläisiä, virolaisia ja etniseltä taustaltaan suomalaisia maahanmuuttajia koskeneessa tutkimuksessaan, että juuri pääkaupunkiseudulla ja isoilla paikkakunnilla asuvilla maahanmuuttajilla oli muita enemmän syrjintäkokemuksia. Näin ollen pääkaupunkiseudulla asuvien maahanmuuttajien psyykkisestä hyvinvoinnista muihin verrattuna ei tule tehdä yksioikoisia päätelmiä, vaan on tärkeää muistaa, että tämän tutkielman tulokset koskevat nimenomaan heitä ja heidän tilannettaan.

Kolmas tutkielmaani sisältyvä haaste liittyy psyykkiseen hyvinvointiin ja sen kartoittamisen haasteellisuuteen. Maahanmuuttajien psykologista sopeutumista Suomeen tarkasteltiin tässä tutkielmassa nimenomaan akkulturaatiostressiksi kutsutun oireilun viitekehystä käsin. Näin ollen keskeisiksi hyvinvoinnin mittareiksi nousivat akkulturaatiostressiä käsittelevän teorian pohjalta masennus- ja ahdistusoireet. Hyvinvointia lähestyttiin siis negaationsa, pahoinvoinnin kautta. Tällainen lähestymistapa on hyvin yleinen akkulturaatioasenteiden ja hyvinvoinnin välistä suhdetta kartoittavissa tutkimuksissa. Usein tutkitaan esimerkiksi psykiatrisia oireita kuten käyttäytymishäiriöitä, ylivilkkautta ja tunne-elämän ongelmia (Oppedal, Røysamb, & Heyerdahl, 2005). Yhtäläisyysmerkkien piirtäminen ”pahoinvoinnin puuttumisen” ja hyvinvoinnin väliin on kuitenkin hieman kömpelöä, joten tähän

melko kapeaan ja rajoittuneeseen hyvinvoinnin määritelmään on syytä kiinnittää huomiota niin tämän tutkielman, kuin muidenkin tämän kaltaisten tutkimusten tuloksia arvioitaessa. Monipuolisemman kokonaiskuvan saavuttamiseksi olisi akkulturaatiotutkimuksissa jatkossa syytä laajentaa hyvinvoinnin tarkastelua mm. maahanmuuttajien itsetunnon, elämän tyytyväisyyden ja hallinnan tunteen suuntaan. Psykkistä hyvinvointia käsiteltäessä olisikin ensiarvoisen tärkeää kiinnittää huomiota siihen, kuinka hyvinvointi määritellään ja millaisin mittarein sitä pyritään kartoittamaan. Kukin yksittäinen mittari heijastelee vain tiettyä – mahdollisesti hyvinkin kapeaa – sektoria hyvinvoinnin moniulotteisesta käsitteestä (Grob, 1998). Erilaisten yksittäisten mittareiden käyttö tekee myös verrattain haastavaksi arvioida eri tutkimusten tuloksia suhteessa toisiinsa. Monipuolisemman kokonaiskuvan saavuttamiseksi tulisikin tutkimuksessa pyrkiä yhdistämään erilaisia indikaattoreita tarkoituksenmukaisesti toisiinsa (Liebkind & Jasinskaja-Lahti, 2000). Toisaalta monien hyvin erilaisten psyykkisen hyvinvoinnin mittareiden mielekkääseen yhdistämiseen liittyy omat haasteensa, joten on mielestäni myös perusteltua että perustutkimuksessa valitaan tietty näkökulma henkiseen hyvinvointiin ja keskitytään käyttämään sitä kartoittavia mittareita mahdollisimman laadukkaasti ja selkeästi. Psykkisen hyvinvoinnin tarkastelun rajaaminen ahdistus- ja masennusoireisiin olikin mielestäni tämän tutkielman puitteissa mielekäs ja perusteltu ratkaisu kaikesta edellä esitetystä huolimatta.

Psykkistä hyvinvointia tarkastelevissa tutkimuksissa on myös aina tärkeää muistaa hyvinvointikäsitteen kulttuurisidonnaisuus. Piirteet, jotka yhden kulttuurin piirissä mielletään osoitukseksi hyvinvoinnista, eivät välttämättä edusta toisen kulttuurin jäsenten näkemystä hyvinvoinnista (Grob, 1998). Toinen huomionarvoinen seikka on se, että kulttuurista kumpuavat tekijät, kuten arvot ja normit, vaikuttavat voimakkaasti ihmisten tapaan arvioida heidän henkilökohtaisia ominaisuuksiaan ja taipumuksiaan, kuten esimerkiksi psyykkistä hyvinvointiaan (Benet-Martinez & Karakitapoglu-Ayguen, 2003). Kulttuuristen tekijöiden vaikutuksen on myös havaittu olevan hyvin pysyvä siten, että vaikutus voi säilyä sukupolvesta toiseen vielä maahanmuuton jälkeenkin (Rice & Steele, 2004). Tämä asettaa huomattavia haasteita kulttuuristen ryhmien väliselle vertailevalle tutkimukselle, ja siihen olisi erityisesti kiinnitettävä huomiota tutkimushenkilöiden subjektiivisiin itsearviointeihin nojaavissa

tutkimuksissa. Koska tässäkin tutkimuksessa käytettiin itsearviointia, ei vastaajien mahdollisen yli- tai aliarvioinnin tarkistaminen valitettavasti ollut mahdollista. Toisaalta, koska tässä tutkielmassa ei tehty vertailuja eri kulttuuristen ryhmien välillä, mahdolliset erot eri ryhmien vastaustyyliessä tuskin nousevat keskeiseksi ongelmaksi tutkielman tulosten kannalta. Toisaalta asennemuutosten ja hyvinvoinnin välillä saattaa olla myös todellisia vastaustaipumuksista riippumattomia ryhmäkohtaisia eroja, joita tämän tutkielman puitteissa ei valitettavasti ollut mahdollista tarkastella. Tämä siksi että kaikkien tutkimukseen osallistuneiden maahanmuuttajaryhmien edustajien lukumäärä ei olisi riittänyt tilastollisesti luotettaviin ryhmien välisiin vertailuihin.

Viimeisenä hyvinvoinnin kartoittamiseen liittyvänä haasteena tässä tutkimuksessa oli se, ettei lukuisia hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä, kuten esimerkiksi maahanmuuttajien kokemaa syrjintää, voitu kontrolloida analyseissä. Jatkossa tutkimuskysymystä olisikin varmasti hyödyllistä lähestyä esimerkiksi sofistikoituneemmilla rakenneyhtälömalleilla, joiden puitteissa on mahdollista vakioida useampien hyvinvointiin mahdollisesti liittyvien tekijöiden vaikutus. Toisaalta, vaikei tässä tutkielmassa ollutkaan mahdollista kontrolloida lukuisia sellaisia tekijöitä, joiden tiedetään vaikuttavan maahanmuuttajien hyvinvointiin, on silti akkulturaatioasenteiden muutosten tilastollisesti merkitsevä yhteys hyvinvoinnin muutoksiin huomion arvoinen löydös, joka nivoutuu yhteen kaikkien niiden aiempien lähinnä poikkileikkausaineistoilla tehtyjen tutkimusten kanssa, jotka ovat antaneet samansuuntaisia tuloksia. Tulosten voidaan ajatella puhuvan sen puolesta, että akkulturaatioasenteet ovat edelleen kiinnostava ja huomionarvoinen tekijä maahanmuuttajien hyvinvointia tarkasteltaessa. Tämä on tärkeää tilanteessa, jossa maahanmuuttotutkimuksessa nostetaan esiin uusia mahdollisia maahanmuuttajien hyvinvointia selittäviä tekijöitä ja osin ristiriitaisten tulosten johdosta saatetaan epäillä olemassa olevien teorioiden selitysvoimaa. On myös syytä muistaa, että koska psyykkiseen hyvinvointiin liittyy monien rinnakkain vaikuttavien ja toinen toistensa vaikutuksia välittävien tekijöiden kokonaisuus, on luonnollista, ettei yksittäisen tekijän, tässä tapauksessa akkulturaatioasenteiden, suhteellinen selitysvoima voi nousta valtavan suureksi. Se ei kuitenkaan missään nimessä vähennä aiheen parissa tehdyn tutkimuksen arvoa tai teorian mahdollista osuvuutta.

Lähdeluettelo

Alba, R., & Chamlin, M. (1983). A preliminary examination of ethnic identification among whites. *American Sociological Review*, 48, 240–242.

Alitolppa-Niitamo, A. (2002). Perhe maahanmuuttajan kotoutumisen resurssina ja taistelukenttänä. Teoksessa R. Nurmi & R. Helander (toim.), *Väkivalta ei tunne kulttuurisia rajoja. Maahanmuuttajainasiin kohdistuva väkivalta Suomessa* (s. 81–88). Sosiaali- ja terveysministeriö & Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus STAKES. Helsinki: Yliopistopaino.

Arajärvi, P. (2009). *Maahanmuuttajien työllistyminen ja kannustinloukut*. Sisäasiainministeriön julkaisu 2/2009. Helsinki: Sisäasiainministeriö.

Benet-Martinez, V., & Karakitapoglu-Ayguen, Z. (2003). The interplay of cultural syndromes and personality in predicting life satisfaction: Comparing Asian Americans and European Americans. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 34, 38–60.

Berry, J. W. (1980). Acculturation as varieties of adaptation. Teoksessa A. Padilla (toim.), *Acculturation: theory, models and some new findings* (s. 9–25) Boulder: Westview Press.

Berry, J. W. (1984). Cultural relations in plural societies: alternatives to segregation and their socio-psychological implications. Teoksessa M. Brewer & N. Miller (toim.), *Groups in contact* (s. 11–27). New York: Academic Press.

Berry, J. W. (1990a). Psychology of acculturation. Teoksessa J. J. Berman (toim.), *Nebraska symposium on motivation 1989, vol. 37* (s. 201–234). Lincoln: University of Nebraska Press.

Berry, J. W. (1990b). Psychology of acculturation: Understanding individuals moving between cultures. Teoksessa R. W. Brislin (toim.), *Applied cross-cultural psychology* (s. 232–253). Newbury Park: Sage.

Berry, J. W. (1992). Acculturation and Adaptation in a New Society. *International migration*, 30, 69–85.

Berry, J. W. (1997). Immigration, acculturation and adaptation. *Applied Psychology: An International Review*, 46, 5–68.

Berry, J. W. (2001). A Psychology of Immigration. *Journal of Social Issues*, 57, 615–631.

Berry, J. W. (2005). Acculturation: Living successfully in two cultures. *International Journal of Intercultural Relations*, 29, 697–714.

Berry, J. W., & Kim, U. (1988). Acculturation and mental health. Teoksessa P. R. Dasen, J. W. Berry, N. Sartorius (toim.), *Health and cross-cultural psychology* (s. 207–236). Newbury Park: Sage.

Berry, J. W., Kim, U., Minde, T., & Mok, D. (1987). Comparative studies of acculturative stress. *International Migration Review*, 21, 491–511.

Berry, J. W., Kim, U., Power, S., Young, M., & Bujaki, M. (1989). Acculturation attitudes in plural societies. *Applied Psychology: An International Review*, 38, 185–206.

Berry, J. W., Phinney, J. S., Sam, D. L., & Vedder, P. (2006). Immigrant youth: acculturation, identity, and adaptation. *Applied Psychology: An international Review*, 55, 303–332.

Berry, J. W., Poortinga, Y. H., Segall, M. H., & Dasen, P. R. (2002). *Cross-cultural psychology. Research and applications* (2. uudistettu painos). Cambridge: University Press.

Bourhis, R. Y., Barrette, G., El-Geledi, S., & Schmidt, R. (2009). Acculturation orientations and social relations between immigrant and host community members in California. *Journal of Cross Cultural Psychology, 40*, 443–67.

Bourhis, R. Y., Moïse, L. C., Perreault, S., & Senècal, S. (1997). Towards an interactive acculturation model: a social psychological approach. *International Journal of Psychology, 32*, 369–386.

Branscombe, N. R., Schmitt, M. T., & Harvey, R. D. (1999). Perceiving pervasive discrimination among African Americans: implications for group identification and well-being. *Journal of Personality and Social Psychology, 77*, 135–149.

Chiun, M. L., Feldman, S. S., & Rosenthal, D. A. (1992). The influence of immigration on parental behaviour and adolescent distress in Chinese families residing in two Western nations. *Journal of Research on Adolescence, 2*, 205–239.

Cortina, J. M. (1993). What is coefficient alpha? An examination of theory and applications. *Journal of Applied Psychology, 78*, 98–104.

Furnham, A., & Bochner, S. (1989). *Culture shock: psychological reactions to unfamiliar environments*. London: Routledge.

Graves, T. D. (1967). Psychological acculturation in a tri-ethnic community. *South-Western Journal of Anthropology, 23*, 337–350.

Grob, A. (1998). Adolescents' subjective well-being in fourteen cultural contexts. Teoksessa J.-E. Nurmi (toim.), *Adolescents, cultures and conflicts – Growing up in contemporary Europe* (s. 21–42). New York: Garland.

Horenczyk, G. (1996). Migrant identities in conflict: Acculturation attitudes and perceived acculturation ideologies. Teoksessa G. Breakwell, E. Lyons (toim.),

Changing European identities: social psychological analyses of social change (s. 241–250). Oxford: Butterworth-Heinemann.

Horenczyk, G., & Tatar, M. (2002). Teachers' attitudes toward multiculturalism and their perceptions of the school organizational culture. *Teaching and Teacher Education, 18*, 435–445.

Hutnik, N. (1991). *Ethnic minority identity: a social psychological perspective*. Oxford: Clarendon Press.

Jaakkola, M. (1995). *Suomalaisten kiristyvät ulkomaalaisasenteet*. Työpoliittinen tutkimus 101. Helsinki: Työministeriö.

Jasinskaja-Lahti, I., & Liebkind, K. (1997). *Maahanmuuttajien sopeutuminen pääkaupunkiseudulla. Sosiaalipsykologinen näkökulma*. Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 9. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.

Jasinskaja-Lahti, I., Liebkind, K., Horenczyk, G., & Schmitz, P. (2003). The interactive nature of acculturation: perceived discrimination, acculturation attitudes and stress among young ethnic repatriates in Finland, Israel and Germany. *International Journal of Intercultural Relations, 27*, 79–97.

Jasinskaja-Lahti, I., Liebkind, K., & Solheim, E. (2009). To identify or not to identify? National disidentification as an alternative reaction to perceived ethnic discrimination. *Applied Psychology: an international review, 58*, 105–128.

Kagitcibasi, C., & Berry, J. W. (1989). Cross-Cultural Psychology: current research and trends. *Annual Review of Psychology, 40*, 493–531.

Kosic, A. (2004). Acculturation strategies, coping process and acculturative stress. *Scandinavian Journal of Psychology, 45*, 269–278.

Kurman, J., Eshel, Y., & Sbeit, K. (2005). Acculturation attitudes, perceived attitudes of the majority and adjustment of Israeli-Arab and Jewish-Ethiopian students to an Israeli university. *Journal of Social Psychology, 145*, 593–612.

Kwak, K., & Berry J. W. (2001). Generation differences in acculturation among Asian families in Canada: a comparison of Vietnamese, Korean and East-Indian groups. *International Journal of Psychology 36*, 152–162.

Liebkind, K. (1994). Vietnamilaisena pakolaisena Suomessa. Teoksessa K. Liebkind (toim.), *Maahanmuuttajat. Kulttuurien kohtaaminen Suomessa*. Helsinki: Gaudeamus.

Liebkind, K. (2001). Acculturation. Teoksessa R. Brown, S. Gaetner (toim.), *Blackwell Handbook of Social Psychology: Intergroup Processes* (s. 386–406). Oxford: Blackwell.

Liebkind, K., & Jasinskaja-Lahti, I. (2000). Nuorten maahanmuuttajien hyvinvointiin vaikuttavat tekijät. Teoksessa K. Liebkind (toim.), *Monikulttuurinen Suomi. Etniset suhteet tutkimuksen valossa* (s. 112–123). Helsinki: Gaudeamus.

Liebkind, K., Jasinskaja-Lahti, I., & Solheim, E. (2004) Cultural Identity, Perceived Discrimination, and Parental Support as Determinants of Immigrants' School Adjustments: Vietnamese Youth in Finland. *Journal of Adolescent Research, 19*, 635–656.

Liebkind, K., Mannila, S., Jasinskaja-Lahti, I., Jaakkola, M., Kyntäjä, E., & Reuter, A. (2004). *Venäläinen, virolainen, suomalainen. Kolmen maahanmuuttajaryhmän kotoutuminen Suomeen*. Helsinki: Gaudeamus.

Martikainen, T., Sintonen, T., & Pitkänen, P. (2006). Ylirajainen liikkuvuus ja etniset vähemmistöt. Teoksessa T. Martikainen (toim.), *Ylirajainen kulttuuri. Etnisyys Suomessa 2000-luvulla* (s. 9–41). Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Moghaddam, F. M., Ditto, B., & Taylor, D. M. (1990). Attitudes and attributions related to psychological symptomatology in Indian women. *Journal of Cross-Cultural Psychology* 21, 335–350.

Neto, F. (2002). Acculturation Strategies Among Adolescents from Immigrant Families in Portugal. *International Journal of Intercultural Relations*, 26, 17–38.

Oberg, K. (1960). Culture shock: Adjustment to new cultural environment. *Practical Anthropology*, 7, 177-182.

Oppedal, B., Røysamb, E., & Heyerdahl, S. (2005). Ethnic group, acculturation, and psychiatric problems in young immigrants. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 46, 646–660.

Ouarasse, A. O., & van de Vijver, F. J. R. (2005). The role of demographic variables and acculturation attitudes in predicting sociocultural and psychological adaptation in Moroccans in the Netherlands. *International Journal of Intercultural Relations*, 29, 251–272.

Pallant, J. (2007). *SPSS survival manual: a step by step guide to data analysis using SPSS version 15* (3. painos). Berkshire: Open University Press.

Phinney, J. S. (1989). Stages of ethnic identity development in minority group adolescents. *Journal of Early Adolescence*, 9, 34–49.

Phinney, J. S., Berry, J. W., Sam, D. L., & Vedder, P. (2006). Understanding immigrant youth: Conclusions and implications. Teoksessa J. W. Berry, J. S. Phinney, D. L. Sam & P. Vedder (toim.), *Immigrant youth in cultural transition: Acculturation, identity, and adaptation across national contexts* (s. 211–234). Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates.

Phinney, J. S., Chavira, V., & Williamson, L. (1992). Acculturation attitudes and self-esteem among high school and college students. *Youth and Society*, 23, 299–312.

- Piontkowski, U., Florack, A., Hoelker, P., & Obdržálek, P. (2000). Predicting acculturation attitudes of dominant and non-dominant groups. *International Journal of Intercultural Relations, 24*, 1–26.
- Redfield, R., Linton, R., & Herskovits, M. (1936). Memorandum on the study of acculturation. *American Anthropologist, 38*, 149–152.
- Rice, T. W., & Steele, B. J. (2004). Subjective well-being and culture across time and space. *Journal of Cross-Cultural Psychology, 35*, 633–647.
- Rudmin, F. W. (2009). Constructs, measurements and models of acculturation and acculturative stress. *International Journal of Intercultural Relations, 33*, 106–123.
- Rudmin, F. W., & Ahmadzadeh, V. (2001). Psychometric critique of acculturation psychology: the case of Iranian migrants in Norway. *The Scandinavian Journal of Psychology, 42*, 41–56.
- Sam, D. L. (1994). The psychological adjustment of young immigrants in Norway. *Scandinavian Journal of Psychology, 35*, 240–243.
- Sam, D. L., & Berry, J. W. (1995). Acculturative stress among young immigrants in Norway. *Scandinavian Journal of Psychology, 35*, 10–24.
- Santisteban, D. A., & Mitrani, V. B. (2003). The influence of acculturation processes on the family. Teoksessa K. M. Chun, P. B. Organista & G. Marin (toim.), *Acculturation: advances in theory, measurement, and applied research* (s. 121–135). Washington, DC: American Psychological Association.
- Schmitt, M. T., Spears, R., & Branscombe, N. R. (2003). Constructing a minority group identity out of shared rejection: the case of international students. *European Journal of Social Psychology, 33*, 1–12.
- Snauwaert, B., Vambeselaere, B. S. N., & Boen, F. (2003). When integration does not necessarily imply integration. Different conceptualizations of acculturation

orientations lead to different classifications. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 34, 231–239.

Stevens, G. W. M., Pels, T. V. M., Vollenbergh, W. A. M., & Crijnen, A. A. M. (2004). Patterns of psychological acculturation in adult and adolescent Moroccan Immigrants living in the Netherlands. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 35, 689–704.

Tajfel, H. (1981). *Human groups and social categories. Studies in social psychology*. Cambridge: Cambridge University Press.

Tartakovsky, E. (2002). Acculturation attitudes of potential emigrants: Jewish youths in Russia. *Journal of Applied Social Psychology*, 32, 1845–1862.

Tilastokeskus (1997). *Ulkomaalaiset ja siirtolaisuus 1996*. Väestö 1997:14. Helsinki: Tilastokeskus.

Tilastokeskus (2005). *Ulkomaalaiset ja siirtolaisuus 2004*. Väestö 2005:9. Helsinki: Tilastokeskus.

Tyler, T. R., & Blader, S. L. (2003). The group engagement model: Procedural justice, social identity, and cooperative behavior. *Personality and Social Psychology Review*, 7, 349–361.

van de Vijver, F. J. R., Helms-Lorenz, M., & Felzer, J. A. (1999). Acculturation and cognitive performance of migrant children in the Netherlands. *International Journal of Psychology*, 34, 149–162.

van Oudenhoven, J., Prins, K., & Buunk, B. (1998). Attitudes of minority and majority members towards adaptation of immigrants. *European Journal of Social Psychology*, 28, 995–1013.

Vedder, P., van de Vijver, F. J. R., & Liebkind, K. (2006). Predicting immigrant youths' adaptation across countries and ethnocultural groups. Teoksessa J. W. Berry, J. S. Phinney, D. L. Sam & P. Vedder (toim.), *Immigrant youth in cultural transition: Acculturation, identity, and adaptation across national contexts* (s. 143–165). Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates.

Ward, C. (1996). Acculturation. Teoksessa D. Landis, B. Bhagat (toim.), *Handbook of Intercultural Training*. (2. painos, s. 124–147). Thousand Oaks: Sage.

Ward, C., Bochner, S., & Furnham, A. (2001). *The psychology of culture shock* (uusittu 2. painos) Hove: Routledge. (Alkuperäinen teos julkaistu 1986.)

Ward, C., & Kennedy, A. (1994). Acculturation strategies, psychological adjustment, and sociocultural competence during cross-cultural transitions. *International Journal of Intercultural Relations*, 18, 329–343.

Ward, C., & Rana-Deuba, A. (1999). Acculturation and adaptation revisited. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 30, 422–442.

Williams, C., & Berry, J. W. (1991). Primary prevention of acculturative stress among refugees. Application of psychological theory and practice. *American Psychologist*, 46, 632–641.

Yijälä, A., & Jasinskaja-Lahti, I. (2010). Pre-migration acculturation attitudes among potential ethnic migrants from Russia to Finland. *International Journal of Intercultural Relations*, 34, 326–339.

LIITE 1 Akkulturaatioasennemittari

Seuraavat mielipiteet koskevat perinteitä, kieliä jne. Missä määrin mielipiteet vastaavat Teidän omia ajatuksianne ja mielipiteitänne?

	Täysin eri mieltä	Osittain eri mieltä	Vaikea sanoa / ei kantaa	Osittain samaa mieltä	Täysin samaa mieltä
43. Mielestäni vietnamilaisten pitäisi sopeutua Suomessa suomalaisiin tapoihin ja luopua omista perinteistään.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
44. Mielestäni vietnamilaisten pitäisi säilyttää Suomessa omat perinteensä, mutta myös sopeutua suomalaisiin tapoihin.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
45. Mielestäni vietnamilaisten ei ole Suomessa tärkeää sen kummempinsäilyttää omia perinteitään kuin sopeutua suomalaisiinkin tapoihin.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
46. Mielestäni vietnamilaisten pitäisi säilyttää Suomessa omat perinteensä eikä sopeutua suomalaisiin tapoihin.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
47. Minulle on tärkeämpää osata hyvin vietnamia kuin suomea.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
48. Minulle on tärkeämpää osata hyvin suomea kuin vietnamia.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
49. Minulle on tärkeää osata hyvin sekä suomea että vietnamia.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
50. Minulle ei ole tärkeää osata hyvin sen kummemmin vietnamia kuin suomeakaan.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
51. Osallistun mieluiten tilaisuuksiin, joissa on sekä vietnamilaisia että suomalaisia.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
52. Haluaisin vain suomalaisia ystäviä.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
53. Haluaisin vain vietnamilaisia ystäviä.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5

54. Osallistun mieluiten tilaisuuksiin, joissa on vain suomalaisia.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
55. Haluaisin sekä vietnamilaisia että suomalaisia ystäviä.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
56. En halua osallistua tilaisuuksiin, joissa on sen kummemmin vietnamilaisia kuin suomalaisiakaan.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
57. Osallistun mieluiten tilaisuuksiin, joissa on vain vietnamilaisia.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
58. En halua sen kummemmin suomalaisia kuin vietnamilaisiakaan ystäviä.	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5

LIITE 2 Hopkinsin Stressioiremittari (HSCL 25)

Seuraavassa luetellaan joitakin ongelmia, joita ihmisillä voi joskus olla. Arvioikaa, kuinka paljon nämä oireet ovat vaivanneet tai huolestuttaneet Teitä viime aikoina?

	Ei ollenkaan	Harvoin	Joskus	Usein	Hyvin usein
91. Säikähtämistä ilman näkyvää syytä	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
92. Pelottaa	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
93. Pyörryttää, huimaa tai heikottaa	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
94. Hermostuttaa, sisäistä rauhattomuutta	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
95. Sydämen tykytystä	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
96. Vapinaa	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
97. Jännittyneisyyden ja kireyden tuntua	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
98. Päänsärkyä	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
99. Kauhu- ja paniikkikohtauksia	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
100. Rauhattomuuden tunnetta	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
101. Voimattomuuden tuntua	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
102. Itsesyytöksiä	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
103. Itkuisuutta	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
104. Ruokahaluttomuutta	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
105. Vaikeuksia saada unta tai nukkua	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
106. Toivottomuuden tunnetta tulevaisuuden suhteen	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
107. Alakuloisuutta	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
108. Yksinäisyyden tunnetta	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
109. Ajatuksia oman elämän lopettamisesta	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5

110. Tunne siitä, että on joutunut ansaan, vangituksi	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
111. Asioista liikaa huolestumista	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
112. Ei tunne kiinnostusta mistään	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
113. Tuntuu, että kaikki on raskasta	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5
114. Tuntee itsensä arvottomaksi	☐ 1	☐ 2	☐ 3	☐ 4	☐ 5

LIITE 3 Faktorianalyysi

Eksploratiivinen faktorianalyysi Hopkinsin stressioiremittarista (HSCL 25) tutkimuksen maahanmuuttajilla vuoden 1996 mittauskerralta. (N=458) Pääakselifaktorianalyysi (Principal axis) vinokulmainen oblimin rotaatio.

Muuttuja	Ahdistus	Masennus	Kommunaliteetti
Vapinaa	.82	.15	.51
Pyörryttää, huimaa, heikottaa	.68	.03	.43
Säikähtämistä ilman näkyvää syytä	.61	.01	.36
Jännittyneisyyttä	.58	-.11	.44
Hermostuttaa	.52	-.26	.54
Rauhattomuuden tunnetta	.50	-.21	.44
Kauhu- ja paniikkikohtauksia	.49	-.13	.35
Pelottaa	.49	-.13	.35
Itkuisuutta	.46	-.19	.38
Toivottomuuden tunnetta	-.04	-.79	.58
Alakuloisuutta	.01	-.76	.59
Tuntuu että kaikki on raskasta	.01	-.75	.58
Tuntee itsensä arvottomaksi	-.06	-.73	.48
Yksinäisyyden tunteita	.04	-.64	.45
Ei tunne kiinnostusta mistään	.00	-.61	.38
Tunne että on vangittuna	.07	-.60	.42
Voimattomuuden tunnetta	.34	-.45	.53
Itsesyytöksiä	.35	-.38	.44
Asioista liikaa huolestumista	.25	-.35	.31
Selitysosuus yhteensä %			42.614

LIITE 4 Faktorianalyysi

Eksploratiivinen faktorianalyysi Hopkinsin stressioiremittarista (HSCL 25) tutkimuksen maahanmuuttajilla vuoden 2004 mittauskerralta. (N=412) Pääkselifaktorianalyysi (Principal axis) vinokulmainen oblimin rotaatio.

Muuttuja	Masennus	Ahdistus	Kommunaliteetti
Yksinäisyyden tunnetta	.79	-.12	.51
Toivottomuutta tulevaisuudesta	.76	-.05	.53
Kaikki tuntuu raskaalta	.72	.01	.53
Tunne että on vangittuna	.71	-.08	.43
Arvottomuuden tunteita	.70	.07	.57
Alakuloisuutta	.67	.12	.58
Mikään ei kiinnosta	.64	-.04	.38
Itsesyytöksiä	.48	.26	.48
Asioista liikaa huolestumista	.48	.16	.36
Voimattomuuden tunnetta	.47	.26	.46
Säikähtämistä ilman näkyvää syytä	-.08	.77	.51
Pelottaa	-.05	.76	.53
Kauhu- ja paniikkikohtauksia	-.05	.72	.47
Pyörryttää	-.01	.69	.47
Vapinaa	.04	.62	.43
Rauhattomuuden tunnetta	.23	.54	.51
Jännittyneisyyttä ja kireyttä	.28	.50	.53
Hermostuttaa	.35	.48	.58
Itkuisuutta	.32	.39	.43
Selitysosuus yhteensä %			43.864

LIITE 5 Masennuksen, ahdistuksen ja akkulturaatioasenteiden väliset Pearsonin korrelaatiot (N= 441).

Muuttuja	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.
1. Masennus 1996	1													
2. Ahdistus 1996	.74**	1												
3. Masennus 2004	.51**	.47**	1											
4. Ahdistus 2004	.38**	.53**	.76**	1										
5. Integraatio 1996	.03	.04	.02	.05	1									
6. Assimilaatio 1996	-.00	-.01	.02	-.03	-.24**	1								
7. Separaatio 1996	-.02	-.03	-.06	-.07	-.18**	.03	1							
8. Marginalisaatio 1996	.07	.04	.03	-.01	-.32**	.34**	.21**	1						
9. Integraatio 2004	-.03	-.02	-.03	-.04	.26**	-.14**	-.06	-.13**	1					
10. Assimilaatio 2004	.04	-.00	.15**	.09	-.03	.37**	-.01	.11*	-.07	1				
11. Separaatio 2004	.04	.04	.12*	.05	-.06	.03	.31**	.05	-.19**	.18**	1			
12. Marginalisaatio 2004	.12**	.04	.18**	.16**	-.14**	.22**	.02	.24**	-.34**	.23**	.11*	1		
13. Ikä	-.00	.00	-.00	.04	.01	-.02	-.10*	-.07	-.08	.04	-.02	.03	1	
14. Sukupuoli (1=nainen, 0=mies)	.14**	.27**	.07	.21**	.06	-.09	-.15**	-.14**	.05	-.15**	-.15**	-.08	-.09	1

* $p < .05$, ** $p < .01$, kaksisuuntainen testaus

LIITE 6

Taulukko 1. Hierarkkinen lineaarinen regressioanalyysi. Selitettävänä vuoden 1996 masennus. Selittävinä tekijöinä vuoden 1996 akkulturaatioasenteet kun iän ja sukupuolen vaikutus on kontrolloitu. (N=458)

Muuttujat	Askel 1			Askel 2		
	B	SE B	β	B	SE B	β
Sukupuoli	.209	.07	.136**	.224	.07	.145**
Ikä	-.002	.01	-.012	-.001	.01	-.007
Integraatio				.088	.07	.065
Separaatio				.005	.05	.005
Assimilaatio				-.007	.05	-.007
Marginalisaatio				.171	.09	.099
Korjattu R²			.015			.016
R² muutos			.019*			.010

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

Taulukko 2. Hierarkkinen lineaarinen regressioanalyysi. Selitettävänä vuoden 1996 ahdistus. Selittävinä tekijöinä vuoden 1996 akkulturaatioasenteet kun iän ja sukupuolen vaikutus on kontrolloitu. (N=458)

Muuttujat	Askel 1			Askel 2		
	B	SE B	β	B	SE B	β
Sukupuoli	.362	.06	.266***	.374	.06	.275***
Ikä	.001	.01	.003	.001	.01	.008
Integraatio				.075	.06	.063
Separaatio				.009	.04	.010
Assimilaatio				.014	.04	.016
Marginalisaatio				.106	.08	.070
Korjattu R²			.067			.078
R² muutos			.071***			.007

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

Taulukko 3. Hierarkkinen lineaarinen regressioanalyysi. Selitettävänä vuoden 2004 masennus. Selittävinä tekijöinä vuoden 2004 akkulturaatioasenteet kun iän ja sukupuolen vaikutus on kontrolloitu. (N=450)

Muuttujat	Askel 1			Askel 2		
	B	SE B	β	B	SE B	β
Sukupuoli	.114	.07	.073	.180	.07	.116*
Ikä	-.002	.01	-.012	-.002	.01	-.010
Integraatio				.075	.08	.049
Separaatio				.110	.05	.105*
Assimilaatio				.109	.05	.106*
Marginalisaatio				.259	.08	.165**
Korjattu R²			.001			.051
R² muutos			.006			.058***

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

Taulukko 4. Hierarkkinen lineaarinen regressioanalyysi. Selitettävänä vuoden 2004 ahdistus. Selittävinä tekijöinä vuoden 2004 akkulturaatioasenteet kun iän ja sukupuolen vaikutus on kontrolloitu. (N=450)

Muuttujat	Askel 1			Askel 2		
	B	SE B	β	B	SE B	β
Sukupuoli	.302	.07	.213***	.347	.07	.244***
Ikä	.008	.01	.046	.008	.01	.046
Integraatio				.043	.07	.031
Separaatio				.066	.05	.069
Assimilaatio				.066	.05	.070
Marginalisaatio				.226	.07	.157**
Korjattu R²			.041			.072
R² muutos			.046***			.039**

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

LIITE 7

Taulukko 1. Hierarkkinen lineaarinen regressioanalyysi. Selitettävänä vuoden 2004 masennus. Selittävinä tekijöinä asenteiden muutospistemäärät kun vuoden 1996 masennuksen, iän ja sukupuolen vaikutus on kontrolloitu. (N=450)

Muuttujat	Askel 1			Askel 2		
	B	SE B	β	B	SE B	β
Masennus 1996	.507	.04	.505***	.500	.04	.497***
Sukupuoli	.006	.06	.004	.006	.06	.004
Ikä	-.001	.01	-.008	-.003	.01	-.019
Integ. muutos				.032	.05	.027
Separ. muutos				.096	.04	.111**
Assim. muutos				.065	.04	.070
Marg. muutos				.114	.06	.085*
Korjattu R²			.250			.274
R² muutos			.255***			.030**

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

Taulukko 2. Hierarkkinen lineaarinen regressioanalyysi. Selitettävänä vuoden 2004 ahdistus. Selittävinä tekijöinä asenteiden muutospistemäärät kun vuoden 1996 ahdistuksen, iän ja sukupuolen vaikutus on kontrolloitu. (N=450)

Muuttujat	Askel 1			Askel 2		
	B	SE B	β	B	SE B	β
Ahdistus 1996	.518	.04	.497***	.515	.04	.495***
Sukupuoli	.112	.06	.079	.109	.06	.077
Ikä	.006	.01	.039	.004	.01	.026
Integ. muutos				-.004	.04	-.004
Separ. muutos				.043	.03	.054
Assim. muutos				.066	.03	.078
Marg. muutos				.142	.05	.116**
Korjattu R²			.270			.293
R² muutos			.275***			.029**

* $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$